

”Olisi hyvä tietää, millaista osaamista on”

Sijaishuollon toimivuus sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta: rakenteet ja tieto
kehittämisen välineinä

Heli Kuusimäki, Y26012246

Pro Gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin Yliopisto

2025

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Teoria, käsitteet ja konteksti.....	5
2.1	Tiedolla johtaminen rakenteellisena sosiaalityönä	5
2.2	Tiedolla johtaminen rakenteellisen sosiaalityön työkaluna	8
2.3	Laatu ja vaikuttavuus sijaishuollossa	11
2.4	Sijaishuolto ja sosiaalityöntekijän rooli	17
3	Tutkimuksen toteuttaminen	23
3.1	Tutkimustehtävä	23
3.2	Aineiston kerääminen.....	24
3.3	Aineiston analysointi.....	29
3.4	Tutkimuseettinen pohdinta	34
4	Resurssointi sijaishuollon kehittämisen välineenä.....	38
4.1	Resurssin monenlaiset muodot	38
4.2	Sijaishuollossa laaditut tavoitteet ja niihin vastaaminen.....	43
5	Johtopäätökset ja pohdinta	58
	Lähteet.....	63
	Liitteet	70

Lapin Yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: "Olisi hyvä tietää, millaista osaamista on" - Sijaishuollon toimivuus sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta: rakenteet ja tieto kehittämisen välineinä

Tekijä: Heli Kuusimäki

Koulutusohjelma: Sosiaalityö

Työn laji: Pro Gradu -tutkielma

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 69 sivua, 4 liitettä

Vuosi: 2025

Tiivistelmä:

Lastensuojelun sijaishuolto on olennainen osa lastensuojelua, jonka vaikutukset ulottuvat yksittäisten lasten hyvinvoinnista koko yhteiskuntaan. Sen keskeinen tavoite on turvata lapsen kasvu ja kehitys silloin, kun oma koti ei ole turvallinen. Lisäksi sijaishuollolla on ennaltaehkäisevä ja korjaava merkitys; se pyrkii katkaisemaan haitallisia kehityspolkuja, ehkäisemään syrjäytymistä sekä tukemaan lasten ja nuorten integroitumista yhteiskuntaan. Sijaishuollon laadun ja vaikuttavuuden sekä kehittämistyön tutkiminen on sekä kansainvälisesti, että kansallisesti vähäistä vaikka sen merkitys on erittäin tärkeää.

Tässä pro gradu -tutkielmassa on selvitetty sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Hyvinvointialueen itse tuottamista sijaishuoltoyksiköistä. Tutkimus on toteutettu keskisuurella Hyvinvointialueella ja aineisto on kerätty lastensuojelun sekä perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöiltä kyselyn muodossa. Kerätty aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin ja tavoitteena on ollut lisätä ymmärrystä sosiaalityöntekijöiden odotuksista ja tuottaa Hyvinvointialueelle tietoa sijaishuollon kehittämiseksi, sillä nykyiset palvelut eivät kaikkien kokemusten mukaan vastaa muuttuviin tarpeisiin. Tutkielman teoreettiseksi viitekehikseksi nousi aineiston perusteella rakenteellinen sosiaalityö sekä tiedolla johtaminen.

Tutkimukseni perusteella sijaishuollon laadukas toteutuminen sosiaalityöntekijän sekä lapsen näkökulmasta kytkeytyy ensisijaisesti rakenteellisiin tekijöihin ja käytettävissä oleviin resursseihin. Pääteemaksi nousivat resurssit, joita ei ymmärretä pelkästään henkilöstönä, vaan myös tiedollisina, ammatillisina, koulutuksellisina, fyysisinä ja yhteistyöhön liittyvinä tekijöinä. Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa toistuvat havainnot resurssien riittävydestä ja kohdentamisesta, joita voidaan tarkastella ennen kaikkea organisaatiotason ja rakenteellisten ratkaisujen seurauksina. Yksittäisten työntekijöiden ammatillinen toiminta ja yhteistyö eivät yksin riitä vastaamaan näihin rakenteellisiin haasteisiin. Tulokset tuovat esiin myös tiiviin yhteistyön merkityksen sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuollon toteuttajien välillä, lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimisen sekä tavoitteiden ja toimintamahdollisuuksien selkeyttämisen.

Avainsanat: lastensuojelun sosiaalityö, sijaishuolto, tiedolla johtaminen, rakenteellinen sosiaalityö, resurssi

1 Johdanto

Lastensuojelun sijaishuolto nostattaa keskustelua sekä tunteita niin iltapäivälehdissä kuin sosiaalityön ammatillisessa ja yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa. Sijaishuolto on ankara interventio perhe-elämän suojaan ja lastensuojelulaki mahdollista tämän niissä tilanteissa, joissa sijaishuolto pystyy merkittävästi parantamaan lapsen kasvun ja kehityksen edellytyksiä. Jotta tämän tavoitteen toteutumista voitaisiin aidosti ja perustellusti tarkastella, tulisi sosiaalityöntekijöiden sekä tutkijoiden olla tietoisia siitä, miten hyvin sijaishuoltopaikat pystyvät tosiasiallisesti toteuttamaan tilapäistä lapsen huolenpidon tehtävää. Valitettavasti tällä hetkellä näyttää siltä, että sijaishuoltoa ja sen kehittämistyötä on yleisestikin tutkittu vain vähäisesti. Tästä sijaishuoltoon kohdistuvasta tiedon puutteesta on puhuttu jopa rakenteellisena epäkohtana (Korhonen & Eriksson 2021,2). Sijaishuollon laadun sekä vaikuttavuuden tarkastelu ei ole yksiselitteistä, mutta ensiarvoisen tärkeää lastensuojelun ytimen, lapsen edun toteutumisen näkökulmasta.

Hyvinvointialueiden omat lastensuojelulaitokset ovat jääneet sekä julkisessa keskustelussa, että tutkimusmaailmassa vähemmälle huomiolle, eikä niiden kehittämistarpeet ole nousseet samalla tavalla tutkimustiedossa esille. Oman kokemukseni mukaan tähän voi yhtenä syynä olla sen, ettei sijaishuollon aikana tai sen päättyessä hyvinvointialueiden omissa lastensuojeluyksiköissä kerätä sosiaalityöntekijöiltä suunnitelmallisesti ja säännöllisesti palautetta toiminnan kehittämiseksi. Omat lastensuojeluyksiköt tuovat sijaishuoltoon lapsen etua toteuttavia ulottuvuuksia, kuten läheinen sijainti, palvelujärjestelmän tuntemus sekä tiedonkulun nopeus yhteisen asiakastietojärjestelmän kautta. Pro gradu -tutkielmani kartoittaakin sitä, miten Hyvinvointialueen omien sijaishuoltopaikkojen toiminta näyttäytyy sosiaalityöntekijöiden käytännön kokemuksissa ja millaisia rakenteellisia perusteluita näkemykset tuottavat. Tutkimuksessani hyvinvointialueella tarkoitetaan nimenomaista tutkimukseni kohteena olevaa Hyvinvointialuetta. Tässä yhteydessä rakenteellinen perustelu tarkoittaa sitä, että sijaishuoltopaikkojen toimivuutta ei arvioida vain yksittäisten kokemusten tai mielipiteiden perusteella, vaan pyritään ymmärtämään, miten rakenteelliset tekijät – kuten lainsäädäntö, resurssit, organisaatorakenne,

toimintakäytännöt ja valvonta – vaikuttavat sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin ja kokemuksiin.

Pääsääntöisesti laadullinen, mutta osittain myös monimenetelmällinen tutkimukseni on kohdennettu Hyvinvointialueen lastensuojelun ja perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöille, jotka vastaavat lapsen kodin ulkopuolisista sijoituksista sekä sijaishuollon toteutumisesta. Tutkimusaineisto on kerätty sähköisellä kyselyllä ja analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Kyselyn tavoitteena on selvittää sosiaalityöntekijöiden käsityksiä Hyvinvointialueen omien sijaishuoltoyksiköiden toiminnasta, ei arvioida yksittäisten työntekijöiden ammattitaitoa tai yksiköiden toimintakykyä. Kyselyn tulokset nostavat esiin kehitystarpeita organisaation toimintatavoissa sekä käytänteissä.

Tutkimukseni ajankohtaisuutta korostaa se, että nykyinen hallitusohjelma sisältää kirjauksen lastensuojelulain kokonaisuudistuksen käynnistämisestä. Vuoden 2007 uudistuksen jälkeen lakia on muutettu useita kertoja ja tarve perusteelliselle kokonaisuudistukselle on laajasti tunnustettu. Sekä poliittisen, että Hyvinvointialueen organisaatiotasolla tapahtuvan päätöksenteon tulisi nojata tutkittuun tietoon palveluiden vaikuttavuudesta, jotta tiedolla johtaminen ja sitä kautta palveluiden kehittäminen voisi olla aidosti vaikuttavaa. Tutkimukseni pyrkii osittain vastaamaan tähän tiedontarpeeseen.

Julkisessa keskustelussa sekä tutkimuskirjallisuudessa sijaishuoltoon liittyvät eettiset ristiriidat esimerkiksi kustannustehokkuuteen liittyen keskittyvät verovaroin kustannettavaan, kilpailutuksen kautta yksityisiltä palveluntuottajilta hankittuun sijaishuoltoon (Eriksson & Harrikari 2023, 552). Sijaishuollon markkinoistuminen on nostanut esiin myös huolen ja riskit laadukkaan sijaishuollon toteutumisesta taloudellisten vaatimusten ohjattaessa sijaishuollon toteutumista lapsen edun ja hyvinvoinnin kustannuksella (Porko, Heino & Eriksson 2018, 11, 37, 41). Vertailututkimus onkin osoittanut voittoa tavoittelevien palveluntuottajien laadun olevan heikompaa kuin julkisen tai kolmannen sektorin tarjoamissa palveluissa (Eriksson & Harrikari 2023, 557). Hyvinvointialueiden itse toteuttama sijaishuolto on myös julkisin

varoin kustannettavaa toimintaa, jonka laatuun taloudelliset vaateet eivät saisi vaikuttaa.

Työntekijöiden osallistuminen työn kehittämiseen sekä muutoksiin lisää luottamusta sekä esihenkilöä, että organisaatiota kohtaan (Zitting ym. 2020, 171). Laaditun kyselyn lähtökohtana onkin ollut sosiaalityöntekijöiden esiin tuomat kehitystarpeet, joihin on Hyvinvointialueen lapsiperhepalveluiden esihenkilötasolla vastattu aloittamalla tiedon kerääminen mahdollisen muutostyön tueksi. Tämä tekee tutkimusaiheesta minulle myös henkilökohtaisesti merkityksellisen työskennellessäni ajankohtaisesti Hyvinvointialueen lastensuojelussa tilapäisenä sosiaalityöntekijänä.

Sijaishuolto on lastensuojelun keskeinen osa-alue, jonka yhteiskunnallinen merkitys ulottuu yksittäisen lapsen hyvinvoinnista laajempiin sosiaalisiin rakenteisiin. Sen ensisijaisena tavoitteena on turvata lapsen kasvu ja kehitys tilanteissa, joissa omassa kodissa asuminen ei ole mahdollista tai turvallista. Tämän lisäksi sijaishuollolla on yhteiskunnallisesti ehkäisevä ja korjaava tehtävä; se pyrkii katkaisemaan haitallisia kehityskulkuja, vähentämään syrjäytymisen riskejä sekä vahvistamaan lapsen ja nuorten mahdollisuuksia integroitua yhteiskuntaan täysivaltaisina kansalaisina.

Sijaishuoltoa voidaan pitää osana hyvinvointivaltion rakenteita, joissa korostuvat lapsen oikeuksien toteutuminen sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Laadukkaasti toteutettu sijaishuolto ei siten vastaa ainoastaan lastensuojelun tarpeeseen, vaan sillä on myös pitkän aikavälin vaikutuksia yhteiskunnan sosiaaliseen kestävyteen, kuten syrjäytymisen, mielenterveysongelmien sekä päihdehaittojen ehkäisyyn. Näin ollen sijaishuollon toimivuus ja sen resurssien riittävyys ovat paitsi yksilöllisiä, myös laajasti yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Tutkielmani lähtökohtana on ollut tiedolla johtaminen ja Hyvinvointialueen oma tahtotila sijaishuollon kehittämiseen. Aineiston perusteella tutkielmani toiseksi viitekehyyseksi nousi rakenteellinen sosiaalityö, jotka esittelen tutkielmani toisessa luvussa. Käsitteiden määrittely sulkeutuu sijaishuollon sekä sosiaalityöntekijän roolin lainsäädännölliseen tarkasteluun. Tutkimuksen toteutuksessa kuvaan tutkielmapirosessini aineiston keruusta analyysimenetelmään, joka aineiston

perusteella valikoituni aineistolähtöiseksi sisällönanalyysiksi. Eettiselle pohdinnalle olen antanut runsaasti tilaa johtuen omasta sosiaalityöntekijä – tutkija -positiostani, jonka avaamisen olen kokenut tutkimukseni läpinäkyvyyden kannalta erittäin tärkeäksi.

Aineiston analyysiluvussa käsitellään sosiaalityöntekijöiden antamia näkemyksiä sekä aineistosta nousseita rakenteellisia perusteluja Hyvinvointialueen omien sijaishuoltopaikkojen toiminnasta. Lopuksi tuon esiin tutkielman johtopäätökset pohdintoineen sekä tutkimuksen aikana havaitsemani ideat jatkotutkimuksista.

2 Teoria, käsitteet ja konteksti

2.1 Tiedolla johtaminen rakenteellisena sosiaalityönä

“The individual is both; the creator of the social world and is created by the social world” (Mullaly 2007, 237). Yksilö ja rakenteet ovat aina vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, eikä yksilöllisiä ongelmia voida ymmärtää ilman sosiaalisia ja yhteiskunnallisia rakenteita. Lastensuojelun sijaishuollossa yksilöllisten ongelmien kytkeytyminen yhteiskunnallisiin olosuhteisiin ja sitä kautta myös rakenteisiin tulee esiin toistuvasti jo pelkästään sijaishuollon itsessään ollessa osa rakenteita. Sosiaalityötä ei koskaan voida kokonaisuudessaan irrottaa rakenteista sen institutionaalisen asemansa vuoksi (Pohjola 2014, 18).

Rakenteellisen sosiaalityön juuret ovat kriittisissä sosiaalteorioissa, joiden kannattajat keskittyivät nimenomaan vallan sekä sen väärinkäytön tuottamiin epäoikeudenmukaisuuksiin sekä yksilöllisiä tekijöitä enemmän yhteiskunnan rakenteellisten seikkojen vaikutuksiin (Gray & Webb 2013, 99; Payne 2021, 99). Sosiaalityön yksilötyötä on kritisoitu myös siitä, että se saattaa syyllistää asiakasta ja sivuuttaa yhteiskunnalliset valtasuhteet ja rakenteet. Tämä kriittinen näkökulma on osaltaan vaikuttanut rakenteellisen sosiaalityön syntyyn (Fook 2019, 25).

Globaalisti rakenteellista sosiaalityötä on tutkittu vuosikymmenien ajan eri tulokulmista, yhdistävänä tekijänä on kuitenkin rakenteiden merkitys sosiaalityön kontekstissa sekä näkökulma rakenteellisesta sosiaalityöstä toimena, jossa otetaan tarkasteluun sosiaalisten ongelmien rakenteellinen alkuperä (Moreau 1979; Murray & Hick 2013; Payne 2021; Mullaly & Dupré 2019). Rakenteellisen sosiaalityön keskeinen tavoite on lieventää rakenteellisen sorron vaikutuksia yksilötasolla sekä edistää itse rakenteiden muutosta. Lähtökohtana on ajatus, että yksilöt ja yhteiskunnalliset rakenteet ovat keskinäisessä, jatkuvasti muuttuvassa vuorovaikutussuhteessa. Tätä suhdetta pyritään ymmärtämään ja tämän ymmärryksen pohjalta myös vaikuttamaan siihen. Rakenteellinen sosiaalityö onkin sitoutunut sosiaaliseen muutokseen ja korostaa, ettei olemassa olevia olosuhteita tule vain hyväksyä, vaan niitä on aktiivisesti pyrittävä

muuttamaan. (Hick & Murray, 2013, 110–125.) Rakenteellinen sosiaalityö määritelläänkin yhteiskunnalliseksi, tietoon perustuvaksi yksilöitä ja yhteisöjä valtaistavaksi sekä palvelujärjestelmää ja laajemmin myös yhteiskuntaa kehittäväksi muutostyöksi (Närhi 2023, 6).

Yhteiskuntateorian lisäksi rakenteellinen sosiaalityö määritellään myös moraaliteoriaksi sen käsitellessä eriarvoisuutta ylläpitävien sosiaalisten ongelmien taustoja ja niihin liittyviä prosesseja (Närhi 2023, 27). Yhteiskunnan rakenteet vaikuttavat haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten elämäntilanteisiin ja sosiaalityön toimintaan sekä käytänteisiin; jo rakenteet itsessään voivat aiheuttaa eriarvoisuutta. Sosiaalityön käytännöissä tarvitaan reflektiivistä ajattelua sekä pohdintaa sosiaalityön konteksteista. Sosiaalityöntekijä toimii myös markkinoiden ja oman asiantuntijuutensa keskellä, joka voi aiheuttaa moraalista ristiriitaa taloudellisen todellisuuden ja sosiaalityöntekijän moraalikäsitelysten välillä. (Garrett 2013, 41–43; Chan 2018, 21.)

Kansainvälinen keskustelu rakenteellisesta sosiaalityöstä on kotimaista monipuolisempaa sekä radikaalimpaa, mikä selittyy erilaisilla kansallisilla hyvinvointivaltiomalleilla ja historiallisilla tekijöillä. Suomessa rakenteellisesta sosiaalityöstä on keskusteltu jo 1970-luvulta lähtien, vuoropuhelun vilkastuessa 1980-luvulla ja rakenteellisen sosiaalityön merkitystä nostettiin vahvemmin esiin. (Koskinen 2003, 221–223.) Rakenteellinen sosiaalityö on mainittu sosiaalihuoltolaissa jo vuonna 1982 (710/1982, 13§), jolloin laki velvoitti kunnat toimimaan sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi sekä sosiaalisten olojen kehittämiseksi. Yksilökohtaista työtä ryhdyttiinkin kritisoimaan vahvemmin, jolloin rakenteellinen sosiaalityö sai vahvempaa asemaa. 1990-luvun laman seurauksena palattiin takaisin yksilöllisempään näkökulmaan ja rakenteellinen työ jäi kilpailuyhteiskunnan varjoon (Heinonen, 2014, 39–51, Pohjola 2003, 155). Voidaan kuitenkin todeta, ettei rakenteellinen sosiaalityö ole tämän päivän mittavasta julkisesta keskustelusta huolimatta uusi innovaatio, vaan sen juuret ovat vuosikymmenten takaisissa ulottuvuuksissa.

Rakenteellinen sosiaalityö on kirjattu vuonna 2014 voimaan tulleeseen Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014 7§) seuraavasti:

Rakenteellisella sosiaalityöllä on huolehdittava sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu:

1) sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista;

2) tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi; 3) sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen.

Rakenteellisen sosiaalityön tekeminen on lainmukainen velvoite, joka koskee kaikkia sosiaalihuollon toimijoita. Sosiaalihuoltolaki edellyttää rakenteelliselta sosiaalityöltä tiedon tuottamista asiakkaiden tarpeista sekä sosiaalihuollon vaikuttavuudesta sekä tavoitteellisten toimien käytäntöön viemistä sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Velvoite ulottuu kaikkiin sosiaalihuollon organisaation tasoihin.

Sosiaalityöntekijöillä on myös ammattieettinen velvoite sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja käytänteiden edistämiseen sekä toimimiseen asiakkaiden puolustajina yhteiskunnallisessa keskustelussa (Talentia 2017, 20–23). Ammattieettiset velvoitteet nivoutuvatkin suoraan rakenteellisen sosiaalityön kärkeen ja arvioihin, joita ovat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen tavoittelu, oikeudenmukaisuuden edistäminen sekä uusien toimintatapojen luomisen vaatima kriittisyys (Pohjola ym. 2014, 287–288). Tämä on kirjattuna myös Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevaan lakiin (817/2015 4§); *Sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen.*

Lainsäädännön ja tutkimustiedon valossa rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisen tulisi olla jokaisen sosiaalityöntekijän oikeus ja velvollisuus. Sosiaalityöntekijät analysoivat asiakkaiden arjen haittatekijöitä suhteessa yhteiskunnan epäkotiiin

havainnoimalla heidän elämismaailmaansa käytännössä. Kokonaisvaltainen yksilökohtainen sosiaalityö edellyttääkin myös yleisellä tasolla tapahtuvaa epäkohtien poistamista. Rakenteellisina ongelmina voidaan nähdä myös vuorovaikutukseen, normeihin sekä sanktioihin liittyvät haasteet, jolloin sosiaalityön tehtäväksi muodostuu toiminnan olosuhteiden ja edellytysten muuttaminen yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen ja osallisuuden toteutumiseksi (Viirkorpi 1990, 20–21, 54–77). Muutoksen toteuttaminen vaatii uuden tiedon hankintaa, sen tulkitsemista sekä asioiden uudelleenmäärittelyä. Rakenteellinen sosiaalityö tavoitteleeekin nykytodellisuutta kriittisesti tarkastelevaa muutosta (Pohjola 2014, 17).

2.2 Tiedolla johtaminen rakenteellisen sosiaalityön työkaluna

Tietojen tehokas hyödyntäminen on nykypäivän yhteiskunnassa keskeinen menestystekijä. Julkisella sektorilla systemaattisen tiedon käyttö mahdollista sekä paremmin perusteltujen päätösten tekemisen, että kansalaisten palvelemisen vaikuttavammin ja resurssiviisaammin. (Helander ym. 2020, 22.) Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 7 § mukainen sosiaalityön velvoite tiedon välittämisestä ja asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi kuvaa rakenteellisen sosiaalityön keskeiseksi rooliksi tietotyön. Kehittämisehdotuksia asiakkaiden tarpeista sekä niiden yhteiskunnallisista yhtymäkohdista tulisi tuottaa sosiaalihuollon ammattilaisten toimesta ja sosiaalityön asiantuntijuutta sekä tietovarantoja tulisi myös käyttää palvelujärjestelmien kehittämisessä (Närhi ym. 2023, 14). Sosiaali- ja terveysministeriö (STM 2024) määrittelee rakenteellisen sosiaalityön sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämiseksi ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämiseksi hyvinvoinnin sekä terveyden edistämistarkoitukseen. Tiedon tuottaminen ja välittäminen näyttäytyykin rakenteellisen sosiaalityön kulmakivenä sekä tutkimusten, että lainsäädännön kirjaamina.

Tiedon tuottamista voidaan pitää rakenteellisen sosiaalityön edellytyksenä ja se on myös sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä. Sosiaalityön tuottama eri tasoilla kulkeva tieto kohdistuu sekä yksittäiseen ihmiseen, että laajempaan yhteiskunnallisen muutokseen

(Hämäläinen 2015, 63, 83). Yhteiskunta, palvelujärjestelmät ja organisaatiot tarvitsevat tietoa sekä laajaa ymmärrystä muutostarpeista toimintansa kehittämiseksi ja tiedolla johtamista kuvataankin monitahoiseksi kokonaisuudeksi, jonka vaikutus ulottuu koko organisaatioon ylhäältä alas asti (Väätäjä ym. 2021, 64).

Tietoa voidaan sosiaalityössä kerätä asiakkailta, työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta, mutta tiedon kerääminen ja tuottaminen itsessään ei aikaansaa muutosta. Tuottoisa tiedolla johtaminen lähestyy tietoa hyödyntämisen sekä tavoitteellisuuden näkökulmasta. Tiedolla johtamisessa organisaatiosta saavutettua tietoa käytetään johtamiseen ja sitä kautta koko toiminnan kehittämiseen. (Laihonen ym. 2013, 1–2, 29.) Tiedolla johtaminen pyrkii myös puutteellisesta informaatiosta peräisin olevan epävakauden vähentämiseen tai liiallisesta informaatiosta kumpuavien epäselvyyksien kontrollointiin (Jalonen 2015, 40). Puutteellinen tai epätasaisesti jakautunut tieto voi johtaa päätöksentekoa harhaan, eikä tuota toivottua lopputulosta. Sosiaalialan ajankohtaiset haasteet palvelutarpeiden lisääntymisen ja resurssien vähentymisen vuoksi nostaa tietoon perustuvan päätöksenteon merkitystä entisestään.

Sosiaalihuollossa organisaatioiden tulisi tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää ja jakaa parempien olosuhteiden sekä rakenteiden luomiseen. Tietojohtaminen on myös henkilöstön tietämyksen johtamista ja palveluiden kehittämisen edistämistä. Sosiaalihuollon tutkimuksessa ja tiedonhallinnassa hyödynnettävää tietoa tallennetaan asiakastietojärjestelmiin pääsääntöisesti sosiaalialan ammattilaisten toimesta. Sosiaalihuollon dokumentaatio perustuu pitkälti narratiivisiin kuvauksiin, mikä on rajoittanut sen hyödyntämistä. (Salovaara ym. 2023, 44–46.) Tietojärjestelmiin ei tallennu työntekijöiden kokemukseen, ammatilliseen osaamiseen tai työssä tehtyihin havaintoihin perustuvaa tietoa, joka myös on omalta osaltaan arvokasta palvelujärjestelmien, lainsäädännön sekä toimintakäytänteiden kehittämisessä. Henkilöstön tietäminen on myös arvokas resurssi, joka herkästi jää huomiotta. Tässä tutkimuksessa tietoa tuotetaan nimenomaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta, jota ei ole saatavissa Hyvinvointialueen tietojärjestelmistä.

Suomalaisen asiasanaston (FINTO) mukaan tieto on tosiasia, havainto, tulkinta tai käsitys, ja sen käyttöyhteys määrittelee merkityksen tarkemmin. Vallitseva tiedon

rakentumisen tapa jakautuu kolmeen tasoon; dataan, informaatioon sekä tietämykseen. Data koostuu jäsentymättömästä tiedosta, joka koostetaan informaatioksi. Tietämys syntyy informaation jalostamisesta. (Helander ym. 2020, 26.)

Tiedolla johtamisessa merkityksellistä on myös tiedon jakaantuminen eksplisiittiseen ja hiljaiseen tietoon. Eksplisiittinen tieto on tallennettavissa sekä siirrettävissä olevaa tietoa, hiljainen tieto puolestaan kirjoittamatonta kokemuksen kautta syntyneitä osaamista. (Laihonen ym. 2013, 18–19, Helander ym. 2020, 24–25.) Myös hiljaisen tiedon tunnistaminen ja mahdollisuuksien mukaan hyödyntäminen lisää organisaation tietopääomaa sekä oppimista ja sen esiin tuominen on osa tiedolla johtamista (Laihonen ym. 2013, 57–58). Sosiaalihuollon tiedon tarve, hankinta ja jalostaminen käyttöön näyttäytyykin haastavana prosessina, johon nivoutuu johtamiskulttuuri, kansalliset toimenpiteet ja ohjeistukset, tietojärjestelmien monimutkaisuudet ja tietoa tuottavien yksilöiden henkilökohtaiset taidot sekä ominaisuudet. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on kartoittaa sijaishuoltoon liittyviä epäkohtia ja toimivia käytänteitä eksplisiittisellä tasolla. Hiljaiseen tietoon ja sen analysointiin ei ole olemassa olevan aineiston perusteella mahdollisuutta päästä.

Tiedolla johtaminen voidaan yksinkertaistaen jakaa kolmeen vaiheeseen, jossa aluksi määritellään tiedon tarve sen tehokkaan hyödyntämisen mahdollistamiseksi myöhemmin. Tietoa hankitaan tarvittavista lähteistä, jonka jälkeen se analysoidaan ja organisoidaan käytettävään muotoon. Viimeisessä vaiheessa tietoa jaetaan ja hyödynnetään toiminnan kehittämisessä ja päätöksenteossa. Todellinen tiedon merkitys realisoituu vasta organisaation toiminnan muutoksessa. (Helander ym. 2020, 25.) Tämä tutkimus vastaa kahteen ensimmäiseen vaiheeseen, viimeinen jää Hyvinvointialueen vastuulle.

Tiedolla johtaminen voidaan kuvata toimintatapoina, joilla kerättyä tietoa jalostetaan ja hyödynnetään organisaation toiminnan kehittämisessä sekä päätöksenteon tukena. Tiedon johtaminen taas viittaa organisaation oppimiseen ja uusiutumiseen sekä uuden tiedon luontiin. Sosiaalihuollon organisaatiossa on aluksi määriteltävä toiminnan tavoitteet, jonka pohjalta voidaan selvittää mitä tietoa organisaatio tarvitsee sekä mitä olemassa olevaa tietoa voidaan hyödyntää. Tietoresurssien kartoittaminen liittyy

kiinteästi myös päätöksentekoon; minkä tiedon varassa päätöksiä tosiasiallisesti tehdään. (Jokiranta 2024.)

Organisaatioissa johtaminen edellyttää laajaa osaamista, mikä tarkoittaa myös monipuolisen tiedon hankkimista, hallitsemista ja hyödyntämistä. Tieto saa erilaisia merkityksiä myös päätöksiin vaikuttavista arvovalinnoista, joihin vaikuttavat esihenkilöiden omat asenteet, kokemukset ja osaaminen, organisaation toimintakulttuuria unohtamatta. (Käpylä & Salonius 2013, 12.) Kahvihuonekeskustelut tai yksittäiset palautteet eivät ole riittävää perustelua tai luotettavaa tietoa organisaation muutosprosessille tai sen suunnalle. Informaation perusteltavuuden on todettukin olevan erityisen tärkeää tiedolla johtamisessa (Käpylä & Salonius 2012, 21). Ristiriitainen ja eri tahoilta tuleva tieto lisää epäluottamusta ja syö johtamisen uskottavuutta ja ylhäältä päin tuleva perustelematon ohjeistaminen ei myöskään tuo tunnetta osallistavasta päätöksenteosta ja avoimesta kommunikaatiosta, jotka lisäävät luottamusta (Zitting ym. 2020, 178).

Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on kerätä systemaattisesti tietoa, jonka perusteella voidaan laatia toimenpide-ehdotuksia sekä kehittää sosiaalityötä. Päämääränä on asiakkaiden osallisuuden sekä hyvinvoinnin vahvistaminen. Asiakkaiden ääni tulee kuuluviin esimerkiksi sosiaalityöntekijän käytännön työn kautta, jolloin sosiaalityöntekijän tuottama tieto on arvokasta. (Hiltula ym. 2024, 71.) Tietoa ei siten vain kerätä ja analysoida, vaan sitä tuotetaan myös sosiaalityöntekijän omalla aktiivisella toiminnalla (Kostamo-Pääkkö 2025). Tutkimukseni pohjautuu sosiaalityöntekijöiden tuottamalle tiedolle Hyvinvointialueen omasta sijaishuollosta, joka tähän asti on ollut keskustelutasolla, eikä edennyt käytännön toiminnan kehittämiseen.

2.3 Laatu ja vaikuttavuus sijaishuollossa

Vuonna 2015 voimaan astunut sosiaalihuoltolaki (1301/2014) edellyttää sosiaalityön toiminnalta ja palveluilta vaikuttavuutta sekä sen seuranta. Tämän lain asettaman vaateen seurauksena vaikuttavuuden mittaaminen sekä arviointi ovat kasvaneet sosiaalialalla. Sosiaalihuollon kompleksinen toimintaympäristö luo kuitenkin

vaikuttavuuden sekä laadun arvioinnille haasteita ja vaikuttavuusnäytön tuottamiseen käytettyjä menetelmiä on kuvattu liian kapea-alaisiksi sosiaalityön tarpeisiin. (Aaltio & Kannasoja 2024, 229.)

Laadun käsitteelle ei ole määritelty varsinaista sisältöä ja sitä käytetään sekä ammattieettä arkikielessä hyvin tulkinnanvaraisesti. Laadun arvolataus on pääsääntöisesti positiivinen, mutta sen merkitys muodostuu kunkin yksilön ajatuksissa. Laadun tulkinnan voidaan siis todeta olevan sidoksissa aikaan, paikkaan sekä henkilöön. (Holma 2009, 12.) Suomen kielitoimisto määrittelee laadun jollekin ominaiseksi, ominaisuudeksi, olemukseksi ja kvaliteetiksi (Kielitoimistonsanakirja.fi). Laadussa voidaan todeta olevan kyse ominaispiirteistä sekä kyvystä vastata vaatimuksiin ja odotuksiin yhdistettynä laatua määrittelevän yksilön henkilökohtaisiin pohdintoihin.

Yleisesti palvelun laatua voidaan tarkastella palvelun tarkoituksen sekä käyttäjien odotusten perusteella (Lumijärvi 1990, 8). Palvelun laadun merkitystä voidaan tutkia erilaisista lähtökodista käsin ja tämän vuoksi laadun sisältö sekä sen määritelmä voidaan tulkita hyvin eri tavoin (Kihn 2015, 294). Laadun käsitys on kokemuksellinen, subjektiivinen, dynaaminen sekä kognitiivisemotionaalinen reaktio, joka voi olla myös vahvasti tilannesidonnainen (Lumijärvi 1996,9). Arvioimme laatua oman taustamme sekä kokemuksemme perustella hyvinkin eri tavoin, ja laadun arviointi voi myös perustua yksityiskohtiin kokonaisuuden sijaan. Laatua voidaan arvioida myös asiantuntijoiden mielipiteitä selvittämällä, kuten tutkimuksessani on tehty.

Lastensuojelupalveluissa laatua määritellessä on huomioitava asiakkaan tarpeet yksilölliset tarpeet sekä itse palveluun kohdistuvat odotukset ja vaatimukset. Laadukkaan toiminnan vaateita tarkastellaan eri tahoilta; palvelun käyttäjän, ammattilaisten sekä rahoittajan, tässä tutkimuksessa Hyvinvointialueen näkökulmasta. Lisäksi laatua määrittelee lainsäädäntö sekä mahdollinen tutkimustieto palveluiden vaikutuksista (Holma 2009, 12). Tutkimuskirjallisuudessa toistuu laadun määrittely suhteellisena käsitteenä ja sen arviointia voidaan toteuttaa lukuisista erilaisista tulokulmista.

Lastensuojelun ensimmäinen laatusuositus julkaistiin Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton toimesta vuonna 2014 ja sitä päivitettiin vuonna 2018 jolloin siihen lisättiin sijaishuollon laatusuositukset Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Lastensuojelun Keskusliiton kanssa yhteistyössä. Laatusuositukset korostavat lapsilähtöistä ja lapsen oikeuksista huolehtivaa työskentelyä ja sen tarkoitus on ohjata lastensuojelutyön tekemistä sekä palveluiden järjestämistä. (Eriksson ym. 2019, 9.) Itsessään erillisen laatusuosituksen laatiminen kansallisella tasolla kertoo lastensuojelun sekä siihen liittyvien palveluiden laadun määrittelyn, tutkimisen ja kehittämisen tärkeydestä.

Palvelun laatua arvioidaan sosiaalihuollossa usein asiakkaiden kokemuksen näkökulmasta, jolloin yhteiskunnan sekä palvelun tilaajan odotukset sekä lainsäädännölliset vaatimukset jäävät liian vähälle huomiolle. Palvelun tuottajan on kyettävä osoittamaan tekemänsä työn laatu sekä tulokset. Laatuajattelun näkökulmasta sijaishuoltoa voidaan tarkastella palvelutuotteena, mikä haastaa laadun arviointia (Kiili ym. 2024, 29). Konkreettisen tuotteen arviointi on palvelutuotetta helpompaa ja tarvittavien mittareiden puuttuminen ei helpota arvioinnin toteuttamista. Kuitenkin sijaishuollon laadusta puhuttaessa laadun tunnistaminen ja määrittely olisi erityisen tärkeää (Rousu & Holma 2004, 46).

Vaikuttavuus (*effectiveness*) tarkoittaa toivottavien sekä tavoiteltujen tulosten saavuttamista. Vaikuttavuutta mitattaessa pyritään osoittamaan toiminnan tuottamat vaikutukset ja käsitteenä vaikuttavuuteen liittykin ymmärrys siitä, että toiminnalla saavutetaan tavoiteltuja muutoksia. (Flink & Aaltio 2020, 11.) Vaikuttavuus voidaan määritellä myös todellisissa olosuhteissa interventiolla aikaan saadulla muutoksella (Aaltio & Kannasoja 2024, 231). Jos sosiaalialan työssä seurataan asiakkaiden hyvinvoinnin muutoksia riittävän luotettavasti ja systemaattisesti, voidaan tunnistaa toimivia ja vaikuttavia toimintamalleja. Kun interventioista on saatavilla vahvaa näyttöä, siihen voidaan luottaa keinona parantaa asiakasryhmän tilannetta ennakoidulla tavalla. (Aaltio & Isokuortti 2021, 24.)

Vaikuttavuus on käsitteenä laaja ja sen merkitystä voidaan tulkita monin eri tavoin. Vaikuttavuus saattaa puheissa yhdistyä kustannusvaikuttavuuteen tai tehokkuuteen,

eikä siihen liittyvää käsitteistöä ole virallisesti yhtenäistetty (Rajavaara 2007, 16). Vaikuttavuuden kysymys on kuitenkin sosiaalihuollon kehittämiseksi erittäin tärkeä; miten tuotamme yhdenvertaisia ja laadukkaita palveluita asiakkaille kustannustehokkaasti (Malmivaara 2022). Kustannustehokkuuden huomioiminen on perusteltua sosiaalipalveluiden ollessa yhteiskunnallinen lainsäädännöllä ohjattu perustehtävä ja siten myös aina julkisesti rahoitettu toiminta (Niiranen 2014, 45). Vaikuttavuuden arvioinnin taustalla onkin myös tarve täyttää tilivelvollisuus eri intressiryhmille. Sosiaalityön vaikuttavuus koskettaa useita tahoja; kuntalaisia, jotka rahoittavat ja mahdollisesti käyttävät palveluita, asiakkaita, jotka ovat jo palveluiden käyttäjiä, sosiaalityöntekijöitä, sekä päättäjiä, jotka vastaavat palveluiden tuottamisesta. (Kempainen & Ojaniemi 2012, 43.)

Palveluiden vaikuttavuutta määritellään myös sillä, kuinka paljon ne tuottavat toivottua tulosta (Aaltio & Kannasoja 2024, 229). Vaikuttavuuden sekä sen arvioinnin tarkastelemiseksi tarvitaan kansallista keskustelua siitä, mitä vaikuttavuus tarkoittaa ja millä näytöillä jonkin palvelu voidaan todeta vaikuttavaksi (Kiili ym. 2024, 32). Vaikuttavuusnäytön tuottamiseen käytettyjä menetelmiä onkin kuvattu liian suppeina, mutta vaikuttavuutta voidaan määritellä esimerkiksi todellisissa olosuhteissa interventiolla aikaansaaduilla muutoksilla. Vaikuttavuuden arviointi on myös lakisääteistä; rakenteellisen sosiaalityön on määritelty tuottavan asiakastyöhön perustuvaa tietoa tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista sekä niiden vaikutuksista. (Aaltio & Kannasoja 2024, 331.)

Sosiaalihuollon asiakastyössä pyritään tuottamaan mahdollisimman paljon toivottuja ja mahdollisimman vähän ei-toivottuja vaikutuksia. Hyvinä pidetyt interventiot voivat tuottaa myös haittavaikutuksia ja ne ovat aina tilannesidonnaisia. Haittavaikutusten minimoimiseksi sekä vaikuttavuuden lisäämiseksi interventioiden vaikuttavuutta tulisi tutkia ja arvioida eri konteksteissa. Suomessa sijaishuollon vaikuttavuutta käsittelevät tutkimukset on laadittu vuosia interventioiden jälkeen ja niiden kohteena on ollut aikanaan intervention piirissä olevan lapsen tai nuoren pärjääminen aikuisiällä eri indikaattoreilla arvioituna. Sijaishuollon välitöntä vaikuttavuutta lapsen tai nuoren tilanteeseen ei ole juurikaan tutkittu. Interventioiden todellinen vaikuttavuus jää tutkimustiedoissa ohueksi, eikä tue sijaishuollon ajankohtaista tarvetta sijaishuoltoon

soveltuvista menetelmistä ja keinoista, joilla sijaishuollossa olevien lasten ja nuorten hyvinvointia voidaan paremmin tukea. (Aaltio & Kannasoja 2024, 230, 239.)

Suomessa ei ole juurikaan tutkittua tai koottua tietoa sijaishuollon laitoshoidon vaikuttavuudesta ja laadusta (Eriksson & Harrikari 2023, 557). Sijaishuollon vaikuttavuuden arviointiin ei ole kansainväliselläkään tasolla olemassa yksiselitteisiä tutkimusmenetelmiä, eikä sen laatua ole juurikaan arvioitu yksiselitteisten tutkimusmenetelmien puuttuessa (Aaltio & Eriksson 2024, 3152–3153). Sijaishuoltoa koskeva tutkimustiedolla on tosin tuotu esiin sen haittavaikutuksia, kuten lasten kaltoinkohtelua sijaishuollon aikana (Aaltio & Kannasoja 2024, 230). Vuonna 2018 laaditun selvityksen mukaan Aluehallintovirastoille toimitetut kantelut ovatkin pääsääntöisesti liittyneet lasten kohteluun sekä hoidon laatuun, henkilökunnan vähyyteen sekä rajoitustoimenpiteiden käyttöön (Eriksson ym. 2018, 4). Selvitys on kohdistunut yksityisiin lastensuojeluyksiköihin, mutta ei ole syytä olettaa, etteivätkö tulokset korreloisi myös julkisen sektorin ylläpitämien sijaishuoltopaikkojen kanssa. Selvityksessä kuvataan myös sosiaalityöntekijöiden rooli laadukkaan sijaishuollon toteutumisessa erittäin merkittävänä, mikä perustelee myös tämän tutkimuksen tarpeellisuutta (emt., 37). Tutkimustieto osoittaa myös, että sijaishuollossa olleiden lasten elämäntilanne aikuisiällä on ei-sijaishuollossa olleisiin ikätovereihin nähden huomattavasti paljon heikompi usealla elämänalueella. Näiden hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamiseksi tarvitaan enemmän tietoa sijaishuollon kehittämisestä sekä palvelun ajankohtaisista vaikutuksista lapseen ja nuoriin. (Aaltio & Kannasoja 2024, 236–239.)

Sijaishuollon vaikuttavuus viittaa palveluiden toimivuuden ohella sijaishuollon inhimilliseen vaikutukseen lapsen elämäkulkuaan. Toisin sanoen inhimillinen vaikutus viittaa siihen, onko sijaishuollossa pystytty ottamaan huomioon yksittäisen lapsen yksilöllisyys sekä tulevaisuuden näkymänsä. Vaikuttavuutta itsessään on myös haasteellista arvioida, koska jokaisen lapsen elämänpolku haasteineen sekä tavoitteineen on erilainen. Voimme tarkastella tilastoista esimerkiksi sijaishuollon aikana peruskoulun suorittamatta jättäneiden määriä ja tehdä tästä tulkintoja. Tilastoihin ei kuitenkaan tallennu sijaishuollon aikana toteutettu harrastustoiminta tai aktiivinen osallistuminen muulla tavoin itsensä kehittämiseen ja sitä kautta oman

hyvinvoinnin lisäämiseen koulunkäynnin laiminlyönnin ohella. Vaikuttavuuden toteen näyttäminen ei välttämättä anna kokonaiskuvaa sijaishuollosta keskittyessään yksittäisiin sektoreihin. Sijaishuollon vaikuttavuuden arvioinnilta puuttuvat validoidut mittarit ja työkalut vaikuttavatkin vahvasti tutkimustiedon vajeeseen. (Kananoja & Ruuskanen 2019, 61; Aaltio & Eriksson 2023, 320; Yliruka ym. 2023, 18).

Vaikuttavuuden tutkimisen haasteet tulivat esiin esimerkiksi sijaishuoltoyksiköiden henkilökunnalle laaditussa tutkimuksessa, jossa selvitettiin heidän käsityksiään hoidon vaikuttavuuden seuraamisesta yksikössä. Havaintona oli, että vastaajat ymmärsivät tutkimuksen kysymykset eri tavoin. Vaikuttavuuden seurantaan yhdistettiin asiakassuunnitelman sekä hoito ja kasvatussuunnitelman päivittämisiin sekä tavoitteiden toteutumisen seurantaan, toisaalta myös palautekeskusteluihin tai säännöllisiin kuukausittaisiin arviointikeskusteluihin. (Heino ym. 2021, 50.) Tämä osoittaa yhden vaikuttavuuden arvioinnin sekä tutkimisen haasteen; tutkimuskohteen vaikuttavuudelle antamat sisällöt vaikuttavat keskeisesti saavutettuihin tutkimustuloksiin.

Sijaishuollon monialaisesta vaativuutta kuvaa sijaishuollosta itsenäistyneitä aikuisia kartoittanut tutkimustulos, jonka mukaan sijoitettuna olleista 23 prosentille oli asetettu masennusdiagnoosi, lähes neljäsosa oli ollut pidätettynä väkivaltaisen käytöksen vuoksi sekä neljäsosalla oli diagnoosi päihteiden väärinkäytöstä (Hiilamo & Kääriälä 2023, 196). Tämän tiedon valossa sijaishuollon vaikuttavuuden kehittäminen näyttäytyy tarkoituksenmukaisena. On kuitenkin hyvä muistaa, että lastensuojelun toimenpiteillä sekä sijaishuollolla saadaan myös aikaan onnistuneita tuloksia vaikuttavan työskentelyn tuloksena.

Sosiaalityön, lastensuojelun sekä sijaishuollon laatu ja vaikuttavuus on noussut viime aikoina vahvasti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja aihetta on käsitelty runsaasti tuoreissa tieteellisissä julkaisuissa (esim. Aaltio & Laajasalo & Eriksson 2024; Aaltio & Eriksson 2023; Hiilamo & Kääriälä 2023; Yliruka & Alho & Petrelius 2023). Ajankohtaisuudesta kertoo myös Suomessa vuosina 2023–2025 hankevalmisteluna käynnistetty sosiaali- ja terveysalan vaikuttavuuskeskus, jonka tavoitteena on kerätä tietoa kansallisesta vaikuttavuudesta ja osaamisesta. Kansallisten toimijoiden

(Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto) viime vuosina tuottamissa dokumenteissa sijaishuollon vaikuttavuuteen liittyvä kuormittuneisuus näyttäytyy vakavana haasteena palveluiden toimimattomuuden, suurten asiakasmäärien sekä monimutkaisten tilanteiden vuoksi. Koska sosiaalityön tärkeimpiä tavoitteita on tuottaa mahdollisimman paljon toivottuja vaikutuksia, Sosiaali- ja terveysministeriö onkin korostanut sijaishuollon kehittämistä sen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi. (Kiili ym. 2024, 26, 31.)

Laadun sekä vaikuttavuuden vahvistaminen on organisaation muutostyöskentelyä. Muutoksen tavoitteena on parantaa palvelun laatua, sekä ajankohtaisiin haasteisiin asiakkaille oikeita ja oikea-aikaisia tukimuotoja. Tiedolla johtamisen avulla voidaan tunnistaa tärkeitä resursseja sekä uudistaa prosesseja, parantaa palvelun laatua ja muuttaa organisaatiokulttuuria. (Hujala & Laihonon 2021, 211–214.) Laatua ja vaikuttavuutta käsiteltäessä ei voida sivuuttaa johtamista ja organisaation kehittämistoimintaa sekä sen vaikutusta henkilöstöön.

Johtaminen on jatkuvaa vuorovaikutusta toimijoiden kanssa, ei vain ylhäältä alaspäin johdettua toimintaa ja sen tärkeänä elementtinä on osallisuuden ylläpitäminen (Taskinen 2011, 158; Syväjärvi ym. 2007, 12). Tutkimukseni tuokin esiin sosiaalityöntekijöiden kohtaamat kehitystarpeet, joihin organisaatiotasolla vastataan tiedon keräämisellä muutostyön tueksi.

2.4 Sijaishuolto ja sosiaalityöntekijän rooli

Lapsiperheiden ja lastensuojelun palvelut ovat osa sosiaalihuoltoa ja niiden tavoitteena on ylläpitää lasten, nuorten ja perheiden sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia ja toimintakykyä. Palveluiden tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja turvallisuutta sekä vahvistaa perheiden ja huoltajien kykyä vastata kasvatustehtäväänsä. Sosiaalityöhön kuuluu auttamisen ohella myös julkisen vallan käyttö ja tarvittaessa vastentahtoisten toimenpiteiden soveltaminen. Erityisesti lastensuojelutyötä säätelevät vahvasti lainsäädäntö, eettiset ja moraaliset periaatteet sekä yhteiskunnalliset normit, mikä tekee siitä eettisesti haastavaa. (Kiili ym. 2024, 7–8.) Lastensuojelun

sosiaalityöntekijän rooli on moniulotteinen ja edellyttää samanaikaisesti lapsen edun puolustamista, perheen tukemista sekä julkisen vallan käyttämistä. Työ sijoittuu tuen ja kontrollin rajapintaan, jossa ammattilaisen tulee yhdistää eettinen harkinta, vuorovaikutuksellinen työote sekä lainsäädännön tuntemus. Rooli on vaativa, sillä sosiaalityöntekijä joutuu tekemään päätöksiä, joilla voi olla merkittäviä ja pitkäkestoisia vaikutuksia lapsen ja perheen elämään.

Lastensuojelun tavoitteena on turvata lapsen oikeus erityiseen suojeluun, hoivaan ja huolenpitoon, turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen kehitykseen. Lastensuojelu on lakiin (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417) perustuvaa toimintaa, joka velvoittaa yhteiskuntaa järjestämään lapsen ja perheen palvelut tarpeen vaatimassa laajuudessa. Lastensuojelulaki (LsL) velvoittaa ensisijaisesti vahvistamaan lapsen turvallista kasvua ja kehitystä hänen omassa elinympäristössään hänestä arjessa huolta pitävien aikuisten ja läheisten kanssa. Tällaiset palvelut ja toimenpiteet ovat laissa määritelty lastensuojelun avohuollon tukitoimiksi. Näiden avohuollon tukitoimien tavoitteena on vahvistaa perheen omaa toimintakykyä ja ennaltaehkäistä raskaampien lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Avohuollon tukitoimet perustuvat vapaaehtoisuuteen ja edellyttävät perheen sitoutumista palveluihin. Palveluita voivat olla esimerkiksi kotiin vietävä tehostettu perhetyö tai intensiivisempi laitospuolitoiminen perhekuntoutus, jotka mahdollistavat perheenjäsenten yhdessäolon tukitoimien aikana sekä olosuhteet joko perheen omassa elinympäristössä tai niitä vastaavassa paikassa.

Koko lastensuojelun lähtökohtana ja ensisijaisena toimintaperiaatteena on lapsen edun toteutumisen turvaaminen lastensuojelun toimia arvioitaessa sekä päätöksenteossa (LsL, 4 §, Araneva 2016, 174). Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklan mukaan lapsen etu on otettava huomioon kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia (Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista).

Lapsen edun käsite on melko epätarkka, eikä sille ole olemassa oikeudellista tai täsmällistä tieteellistä pohjaa (Pösö 2012, 78). Voidaankin todeta, ettei lapsen etua ole yksiselitteisesti määritelty, vaikka sen katsotaankin vahvasti ohjaavan lastensuojelua.

Puhuttaessa lapsen edusta tulisikin aina täsmentää, mitä termillä käytännössä kussakin tilanteessa tarkoitetaan (Aer 2012, 25). Lapsen etua voidaan arvioida myös käänteisesti, kuten vuorovaikutuksen, empatian tai rakkauden puuttumisen, fyysisen tai psyykkisen kaltoinkohtelun tai huolenpidon laiminlyönnin näkökulmasta (Räty 2023, 13–16). Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle ilman vanhempaa perustuukin juuri lapsen käänteisten etujen arvioimiselle sekä niihin avohuollon tukitoimin vaikuttamisen riittämättömyydelle.

Lastensuojelun sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun, huostaanotetun tai Lastensuojelulain (LsL) 83§:n mukaisesti väliaikaisen määräyksen perusteella sijoitetun lapsen kasvatuksen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa voidaan järjestää lastensuojelulaitoksissa, perhehoidossa tai ammatillisissa perhekodeissa. (Lastensuojelun käsikirja, THL a). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut viime vuosikymmenten aikana, kodin ulkopuolelle oli vuoden 2024 aikana sijoitettuna 17 074 lasta, mikä on 1,6 prosenttia lapsista. Vuonna 2010 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on 9 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2024. Laitosmuotoisessa sijaishuollossa oli 43 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista. (THL Tilastoraportti 23/2025.) Laitosmuotoisen sijaishuollon voidaan näiden tilastojen valossa katsoa koskevan yli 7 300 lasta, joka on 0,7 prosenttia kaikista lapsista.

Lastensuojelun sijaishuoltoa voidaan järjestää avohuollon tukitoimena yhteistyössä lapsen sekä vanhempien kanssa. Avohuollon sijoitus edellyttää sekä vanhempien, että 12-vuotta täyttäneen lapsen suostumusta ja se toteutetaan ensisijaisesti yhdessä vanhemman kanssa. Lapsen kuntouttamisen, tuen tarpeen arvioimisen tai huoltajan tai muun lapsen hoivasta vastaavan henkilön sairauden vuoksi lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. (LsL 37§.) Avohuollon sijoituksen aikana huoltajien lakisääteiset tehtävät sekä tapaamisoikeus säilyy, eikä avohuollon sijoituksen aikana voida käyttää lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä (LsL). Nämä lakiin kirjatut säädökset tekevät merkittävän eron avohuollon sijoituksen ja kiireellisen sijoituksen sekä huostaanoton välille. Avohuollon sijoitus on tavoitteellista sosiaalityöntekijän, lapsen ja vanhempien yhdessä laatimaan asiakassuunnitelmaan perustuvaa ja sen tavoitteiden toteutumista arvioidaan sijoituksen aikana säännöllisesti.

Kiireellinen sijoitus on lastensuojelulain (LsL) 38§ mukainen viimesijainen toimenpide, jossa lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle välittömästi, mikäli hänen terveytensä tai kehityksensä on vakavasti uhattuna ja tilanne vaatii nopeaa puuttumista. Toimi tehdään viranomaispäätöksellä ja se on luonteeltaan väliaikainen, tavoitteenaan poistaa lapsen akuutti vaara. Kiireellinen sijoitus on lyhytaikainen toimenpide, jonka kesto on enintään 30 vuorokautta ja sitä voidaan jatkaa 30 vuorokaudella, mikäli huostaanoton edellytysten tai tukitoimien kartoittaminen sitä vaatii. Kiireellinen sijoitus on luonteeltaan hyvin erilainen avohuollon sijoitukseen tai huostaanottoon verrattuna sen ennakoimattomuuden vuoksi. Tämä asettaa myös sijaishuoltopaikalle erityisvaatimuksia, jotka liittyvät lapsen turvallisuuden, hyvinvoinnin ja hoidon tarpeiden välittömään turvaamiseen, kriisitilanteiden hallintaan sekä traumaymmärrykseen.

Huostaanotto on lastensuojelulain (LsL) mukainen viranomaistoimenpide, jossa lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle hänen hyvinvointinsa ja kehityksensä turvaamiseksi. Huostaanotto on viimesijainen ja laissa tarkasti rajattu toimi ja interventiona kaksijakoisesti puuttuessaan vahvasti lapsen sekä perheen perusoikeuksiin, samalla turvaten lapsen oikeuden välttämättömään suojeluun. Lapsen huostaanotto ja sijoittaminen kodin ulkopuolelle on viimesijaisin keino lapsen riittävän hoivan ja huolenpidon mahdollistamiseksi. Sosiaalityöntekijän tulee arvioida huostaanoton perusteita säännöllisesti ja huostaanotto päätetään, mikäli lapsen huostassa pidolle ja sijaishuollolle ei ole enää tarvetta.

Tässä tutkimuksessa kodin ulkopuolelle sijoittamista kutsutaan sijaishuolloksi sijoituksen lakisääteistä muotoa tarkemmin erittelemättä. Avohuollon sijoituksen osalta aineisto vastaa vain ilman vanhempaa sijoitettuja lapsia koskevaan sijaishuoltoon. Käsittelen sijaishuoltoa lastensuojelun perustason ympärivuorokautisen laitoshoidon näkökulmasta, jota Hyvinvointialueen omat sijaishuoltoyksiköt tarjoavat. Lastensuojelun sijaishuollon palveluiden kilpailutuksessa on muodostunut vakiintunut käytäntö jakaa sijaishuollon laitoshoidon kolmeen tasoon; perus-, erityis-, sekä vaativan tason laitoshoidon. Käytännössä tämä jaottelu näkyy lähinnä henkilöstöressurssissa; huolenpidon vaativuuden kasvaessa myös henkilöstön määrä nousee. Lastensuojelulaki (LsL) itsessään ei määritä sijaishuollolle erityisiä vaativuustasoja.

Sosiaalityöntekijällä on lakisääteinen velvollisuus asiakkaan tuen ja palveluiden tarpeista vastaamisesta sekä niiden vaikutusten arvioimisesta ja seurannasta. Sosiaalityöntekijän vastuulla on myös palveluiden antaminen sekä siihen liittyvä päätöksenteko (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/205 9§, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 15§.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijää ohjaa lisäksi Lastensuojelulain (LsL) 3§ joka määrittää sosiaalityöntekijän tehtäväksi lapsikohtaisen lastensuojelun toteuttamisen sekä lapsen ja perheen asiakkuuden koordinoinnin.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on valvoa sijaishuollossa olevan lapsen etua sekä hänen oikeuksiensa toteutumista (LsL, 24§). Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on huolehtia lapsen perusoikeuksien toteutumista sekä asianmukaisesta kasvatuksesta ja hoidosta sekä huolehtia siitä, että sijaishuoltopaikassa noudatetaan hyväksyttäviä kasvatuserämiä sekä toteutetaan riittävää kirjaamisenmenettelyä (Saastamoinen 2020, vi-vii). Tässä valossa sosiaalityöntekijän tietämys sijaishuollon laadusta on oleellinen osa lain toteutumista sekä valvontaa. Toki velvoite huolehtia lapsen edun sekä oikeuksien toteutumisesta sekä turvallisesta, lainmukaisesta ja laadukkaasta toiminnasta kuuluu kaikille sosiaalihuollon ammattilaisille.

Sijaishuollon alkaessa sosiaalityöntekijällä saattaa olla lapsen tilanteesta vuosien saatossa kertynyttä tietoa, toisaalta sijaishuollon tarve saattaa vasta aloittaa lapsen lastensuojelun asiakkuuden. Kokonaisvaltaisen arvioinnin tekeminen sekä lapsen tarpeisiin vastaavan sijaishuollon valitseminen vaatii ammattitaitoista tiedon keruuta sekä pohdintaa. Sosiaalityöntekijän rooli sijaishuollon suunnittelussa sekä oikeanlaisen sijaishuoltopaikan löytymisessä onkin merkittävä. Sijaishuoltopaikan sopivuudessa on oltava hyvin tietoinen lapsen yksilöllisistä tarpeista sekä sijaishuoltopaikan erityisosaamisesta ja toimintakulttuurista ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa sijaishuoltopaikan sopivuudesta lapselle.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 4§, 5§) velvoittaa turvaamaan lapsen mahdollisuus hyvinvointiin, tasapainoiseen kehitykseen, läheisiin sekä jatkuviin ihmissuhteisiin. Lisäksi laki edellyttää lapselle tarjottavan ymmärrystä ja hellyyttä, iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa, turvallista kasvuympäristöä ja koskemattomuutta sekä

toiveidensa mukaista koulutusta, mahdollisuutta itsenäistymiseen ja osallisuuteen sekä vaikuttamiseen omassa asiassa. Lapsen kielellinen, kulttuurillinen sekä uskonnollinen tausta on myös otettava huomioon.

Sijaishuoltopaikan valinnassa on erityisesti huomioitava huostaanoton perusteet, lapsen yksilölliset tarpeet, läheisten ihmissuhteiden ylläpitäminen sekä hoidon jatkuvuuden turvaaminen. Myös lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon. (LsL, 50§.) Huostaanotetun lapsen kohdalla erityistä huomiota on kiinnitettävä huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseen, sijaishuoltopaikan on vastattava niihin lapsen tarpeisiin, jotka ovat huostaanoton perusteita. Mikäli lapsen hoito vaatii erityistä ammatillista osaamista, kuten päihdeongelmaan puuttumista, tulee sijaishuoltopaikan olla sellainen, joka pystyy tähän ongelmaan erityisesti vastaamaan. Sijaishuoltopaikan valintaan ei saa vaikuttaa taloudelliset tai esimerkiksi laitosten täyttöasteisiin perustuvat syyt. Sijaishuoltopaikka ei myöskään saa määräytyä kilpailutuksen perusteiden mukaisesti, vaan lapsi tulee sijoittaa hänen yksilöllisten tarpeidensa vaatimalla tavalla. (Räty 2023, 595–597; Araneva 2016, 456–459.) Ei siis voida liikaa korostaa, että lapsen edun turvaamisesta ja valvonnasta sekä sijaishuollon mahdollistamalla lapsen edun mukaisella huolenpidon ja hoidon järjestämisellä on lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä (Räty 2023, 904–905).

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni on toteutettu pääsääntöisesti laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus on tutkittavien ilmiöiden ymmärtämistä, kuvaamista sekä tulkintaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Laadullisen tutkimuksen luonne on yleensä kuvailevaa ja se soveltuu tutkimustilanteisiin, joissa tutkittavaa ilmiötä ei tunneta, eikä siihen ole selittäviä teorioita (Kananen 2017, 33, 36). Valitsin laadullisen tutkimusmenetelmän, jotta voin luoda kokonaiskuvaa sosiaalityöntekijöiden esiin tuomista käsityksistä sekä ilmiöistä ja muodostaa niistä systemaattisen kuvauksen. Yleisesti laadullinen analyysimenetelmä voi olla teoriaohjaavaa, teorialähtöistä tai aineistolähtöistä.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on Hyvinvointialueen omien sijaishuoltoyksiköiden toiminnasta lapsen edun näkökulmasta. Tutkimustehtävänä on lisätä ymmärrystä sosiaalityöntekijöiden odotuksista sijaishuoltoa kohtaan ja tuottaa Hyvinvointialueelle tietoa sijaishuollon jalostamiseen, koska Hyvinvointialueen sisällä on noussut keskustelua kokemuksista, etteivät Hyvinvointialueen omat sijaishuollon palvelut kykene nykymuodossaan vastaamaan lastensuojelun sijaishuollon muuttuviin ilmiöihin sekä tarpeisiin. Haen systemaattisemmin luotua aineistoa, johon tutkittavat ovat lähtökohtaisesti muodostaneet näkemyksensä kahvipöytäkeskusteluja jäsennellymmin ja valikoineet itselleen tärkeimmät näkökulmat hetkellisen ajatuksen sijaan.

Tutkimukseni aineisto on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jolloin tutkimuksen teoria muodostuu aineistolähtöisesti (Tuomi & Sarajävi 2009, 97). Aineistolähtöisessä analyysissä ei myöskään ole valmista luokittelurunkoa, vaan luokittelu syntyy tutkijan toimesta aineiston perusteella (Elo & Tohmola & Kajula & Kääriäinen 2022, 218). Aineisto teemoitetaan sekä luokitellaan tutkimuskysymyksen pohjalta (Schreier 2012, 87; Tuomi & Sarajärvi 2018, 127). Aineistolähtöinen analyysi tuottaa teorian aineistosta tulevien käsitteiden kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117). Tutkimuksessani ei ole käytetty teoreettista viitekehystä kyselyä laadittaessa, toki

kyselyn toteuttaminen itsessään on ollut organisaation tiedolla johtamista. Rakenteellinen sosiaalityö on noussut teoreettiseksi viitekehykseksi tiedolla johtamisen lisäksi aineiston analyysivaiheessa.

Olen laatinut aineistolähtöisen sisällönanalyysin, tarkoitukseni kuvata sosiaalityöntekijöiden käsityksiä sijaishuollon laadusta, sekä tuottaa tietoa siihen liittyvistä kehittämiskohteista. Menetelmä on valittu, jotta aineistosta saadaan mahdollisimman paljon avoimissa kysymyksissä esiintyviä merkityksiä ilmi sekä löydetään sosiaalityöntekijöiden esiin tuomia yhtäläisyyksiä ja eroavuuksia sijaishuollon laadusta. Analyysimenetelmä on juuri tarkoitettu vähäisemmin tutkittuihin tutkimusaiheisiin ja ilmiön erittelyyn jatkotutkimusaiheita varten.

Tutkimuskysymykseni on:

”Miten hyvinvointialueen omien sijaishuoltopaikkojen toiminta näyttäytyy sosiaalityöntekijöiden käytännön kokemuksissa?”

Tutkimuskysymykseni ovat muotoutuneet aineiston pohjalta. Sosiaalityöntekijöiden kuvaukset Hyvinvointialueen sijaishuollosta ovat yhden ammattiryhmän havaintoja, mutta tuo tärkeän näkökulman Hyvinvointialueen sijaishuollon ajankohtaisesta tilasta sekä kehittämistarpeista. Aineistosta nousee esiin sosiaalityöntekijöiden ammatillinen näkemys sijaishuollon toteutumisesta lapsen edun mukaisesti sekä lakisääteisestä valvontavastuusta. Tutkielmani tuottaa tietoa Hyvinvointialueen oman sijaishuollon kehittämistarpeista sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta, aineiston perusteella ei kuitenkaan voida tehdä luotettavia johtopäätöksiä sijaishuollon kokonaislaadusta tai vaikuttavuudesta.

3.2 Aineiston kerääminen

Aineistoa kerätessä tutkijan on valittava tarkoituksenmukainen aineistonhankintamenetelmä, jotta aineisto vastaisi mahdollisimman hyvin tutkimusongelman selvittämiseen. Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä

aineistonkeruumenetelmiä ovat kyselyt, haastattelut, havainnoinnit sekä valmiiden aineistojen ja lähteiden sisältämä tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 62.) Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteenä on myös tutkimusjoukon tuottaman näkökulman esiin tuominen, jonka vuoksi juuri ihmisiä käytetään välineenä tiedon keräämiseksi. Erialaisten tiedonkeruumenetelmien yhdistäminen on laadulliselle tutkimukselle mahdollista. (Puusa & Juuti 2020, 83.)

Aineisto on kerätty Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijöille suunnatulla kyselyllä. Tutkimukseen saivat osallistua kaikki Hyvinvointialueen lastensuojelun sekä perhesosiaalityön sosiaalityöntekijät. Kyselyn laatimisen ohjausryhmänä toimi lapsiperhepalveluiden esihenkilötiimi, joiden kaksi jäsentä tarjosi prosessin edetessä yksilöllisempää ohjausta. Kyselyn suunnitteluvaiheessa sain pallorella heidän kanssaan kysymysten sisältöä sekä tarvittavan tiedon saamiseen liittyviä aihealueita. Hyvinvointialueen lapsiperhepalveluiden esihenkilötiimi tarkasteli kyselyn runkoa kahdesti marraskuun 2024 aikana ennen lopullisen muodon valmistumista.

Kehittämisen ja muutostyön perusteiksi oli tarkoituksenmukaista kerätä tietoa, jota Hyvinvointialueen lapsiperhepalveluiden esihenkilötiimissä suunniteltiin alun perin kerättäväksi pienimuotoisella sosiaalityöntekijöille laadittavalla kyselyllä sisäisen toiminnan kehittämiseksi, eikä siihen tämän vuoksi haettu heti tutkimuslupaa. Kysely oli tarkoitus tehdä lyhyenä Likertin asteikolla mitattavissa olevana mielipidemittauksena, jonka tulokset olisivat välittömästi saatavilla tarkoituksenmukaisella kyselyohjelmalla. Suunnitteluvaiheessa kuitenkin todettiin melko pian, ettei tämä menetelmä tuota tarpeenmukaista tietoa, joten kysely laadittiin pääsääntöisesti avoimilla kysymyksillä laadukkaamman sekä käyttökelpoisemman tiedon tuottamiseksi.

Ajatus Pro gradu -tutkielman laatimisesta syntyi joulukuussa 2024 aineiston laajuuden sekä monipuolisen käyttökelpoisuuden tullessa esiin. Tavoitteena ei ollut saavuttaa numeerista arviointia sijaishuollon laadusta, vaan selvittää nimenomaan sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä Hyvinvointialueen oman sijaishuollon toimivuudesta, joten aineistosta olisi mahdollista laatia laajempi tutkielma. Kyselyä ei siis ole laadittu tutkielmaa varten, tutkimusidea on noussut esiin vasta aineiston keräämisvaiheessa.

Kyselyn kysymyksenasetteluilla ei siten ole voitu järjestää määrätyn laisia tutkimustuloksia.

Kyselyn viitekehyksenä on käytetty vuonna 2019 laadittua lastensuojelun laatusuositusta, johon on erikseen kirjattu lastensuojelun sijaishuollon laatukriteerit (Eriksson & Malja & Petrelius & Puustinen-Korhonen 2019). Lähtökohtana on myös ollut laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000 4§), jonka mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Lisäksi viitekehyksenä on käytetty Hyvinvointialueen lastensuojelun sijaishuollon ympärivuorokautisen perustason laitoshoidon kilpailutuksen ehdottomia sisältö- ja laatuvaatimuksia, johon on kirjattu palveluntuottajille Hyvinvointialueen vaateet yksityiselle sijaishuollon tarjoajalle. Oletettavaa on, että nämä sisältö- ja laatuvaatimukset koskevat käytännössä myös Hyvinvointialueen omia sijaishuoltopaikkoja. Hyvinvointialueen anonymiteetin säilyttämiseksi laadittua sisältö- ja laatuvaatimusta ei voida tässä tutkimuksessa laajemmin avata. Tämä viitekehys on yhteneväinen sen kanssa, miten tässä tutkimuksessa määritellään sanat sijaishuollon vaikuttavuus ja laatu.

Lastensuojelun laatusuosituksen kirjattut sijaishuollon kaksitoista laatukriteeriä on jaoteltu seuraaviin osa-alueisiin; sijaishuoltopaikan- sekä muodon valitseminen, sijaishuollon alkaminen, arki sijaishuoltopaikassa, sijaishuoltopaikan vaihtuminen, sijaishuollon päättyminen ja jälkihuolto sekä sijaishuollon dokumentointi ja suunnitelmallisuus (Eriksson ym. 2019, 38). Kyselyä suunniteltaessa on erityisesti huomioitu seuraavaan taulukkoon kootut sijaishuollon laatukriteerit. Koska tavoitteena on ollut selvittää sosiaalityöntekijöiden käsityksiä sijaishuollon laadusta, valikoituvat nämä kriteerit eniten tästä näkökulmasta laatua kuvaavina.

Taulukko 1. Painotetut sijaishuollon laatukriteerit

Kriteeri 3	Sijaishuolto paikka on lapselle turvallinen kasvu ympäristö. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi sijaishuolto paikassa.
Kriteeri 4	Sijaishuolto paikassa Lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä ja sijaishuolto paikassa on lasta arvostava ja kannustava ilmapiiri.
Kriteeri 5	Lapsella on mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä, sijaishuolto paikan arkea sekä omaa asiakkuuttaan koskevaan päätöksentekoon.
Kriteeri 6	Lapsi kokee kuuluvansa lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin myös sijaishuolto paikan ulkopuolella.
Kriteeri 7	Lapsen yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin tuetaan. Lapsi kokee, että hänen läheisiään arvostetaan ja kunnioitetaan.
Kriteeri 8	Lapsi tietää oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista ja sijaishuolto paikassa kunnioitetaan lapsen itsemääräämisoikeutta.
Kriteeri 12	Lapsi kokee, että hänen sijoituksensa, sen seuranta ja dokumentointi on suunnitelmallista ja häntä varten

(Eriksson Pia ym. 2019, 62–73.)

Hyvinvointialueella on erillisiä sijaishuolto yksiköitä, joilla kaikilla on erityinen tehtävä. Hyvinvointialueen sijaishuolto paikat ovat profiloituneet sijoituksen muodon mukaan, joiden lisäksi on tehty yksikkökohtaisia ikäprofilointeja. Palvelun, erityisosaamisen tai lapsen erityistarpeiden mukaisia profiloituneita ei ole virallisesti laadittu, mutta sijoitusta suunniteltaessa näistä voidaan keskustella sekä pohtia osaamisen vastaavuutta lapsen tarpeisiin nähden. Kyselyssä yksiköt jaettiin sijoitusmuodon mukaan; kiireelliset, avohuollon sekä pitkäaikaiset sijoitukset. Sijoitusmuoto vaikuttaa yksikön käytännön toimintaan, jonka vuoksi kysely kohdennettiin yksikkökohtaisesti. Yksiköillä on myös vaihteleva ajallinen toimintahistoria vuoden ja kahdenkymmenen vuoden välillä, joten tällä ratkaisulla on pyritty välttämään vääristyneitä tuloksia pitkään toimineen sekä juuri perustetun yksikön välillä. Tuoreessa yksikössä toimintamallit ja -kulttuuri ei ole vielä

päässyt rakentumaan, eikä niistä ole syntynyt kokonaisvaltaista käsitystä sosiaalityöntekijöille.

Kysely koostuu pääsääntöisesti laadullisista osioista. Avoimet kysymykset ovat strukturoimattomia sekä formaalisia ja niillä pyritään saamaan tutkimusaineistoa vastaajien omin sanoin kerrottuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Kyselyyn liitettiin yksi määrällinen osio, jossa pyrittiin saamaan käsitystä sijaishuoltopaikkojen erityisosaamisesta sekä osaamisen jakautumisesta eri yksiköihin. Tässä osiossa vastaajat saivat arvioida yksiköiden erityisosaamista Likertin asteikolla sekä halutessaan avata arvioitaan vielä avoimella kysymyksellä. Tutkimusmenetelmien yhdistäminen sekä ilmiön tarkastelu eri metodeilla johtaa varmempaan tietoon (Metsämuuronen 2005, 245). Kyselylomakkeen määrällisessä osiossa kysymykset ovat strukturoituja. Strukturoiduissa kysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee sopivimman (Kananen 2015, 230–237). Tässä tutkimuksessa on käytetty Likert -asteikkoa kysyttäessä sijaishuollon erityisosaamisesta. Likert-asteikolla pyritään kuvaamaan samanmielisyyttä tai erimielisyyttä väittämiä kohtaan (Vilka 2007, 42–46). Tulosten perusteella voidaan mitata sosiaalityöntekijöiden kokemusta erityisosaamisen tarpeista. Tutkimuksessani en määrittele yksikkökohtaisia arvioita, vaan peilaan niiden suhdetta muuhun aineistoon.

Kyselyyn ei asetettu pakollisia vastauskohtia, jotta vastaaja voi itse valita mihin kysymykseen haluaa vastata. Tähän ratkaisuun päädyin, koska oletettavaa on, ettei jokaisella sosiaalityöntekijällä ole kokemusta kaikista Hyvinvointialueen omista sijaishuoltopaikoista. Tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseksi tavoitteena oli saada vähintään kymmenen vastausta.

Tutkimusaineisto on kerätty Webropol-kyselynä lastensuojelun sekä perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöiltä marras-joulukuun 2024 aikana. (Liite 2). Kyselysovelluksilla kyselyn lähettäminen sähköisesti suurelle joukolle on helppoa ja niiden käyttö mutkatonta (Toikko & Rantanen 2009, 151–152). Kysely onkin yksi laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Aineistonkeruumenetelmänä sähköinen kysely mahdollistaa vastaajien anonymiteetin (Vilka 2021, 94–95), mikä on erityisesti huomioitavaa tutkijan ollessa itse osa

työyhteisöä. Teemahaastattelu olisi mahdollistanut vastausten tarkentamisen sekä mielipiteiden perustelemisen tarkemmin (Hirsjärvi & Hurme 2015, 36), mutta se täytyi menetelmänä poissulkea edellä mainituista syistä. Kyseessä on poikkileikkausaineisto, joka kohdistuu yhdellä ainoalla mittauskerralla useaan havaintoyksikköön (sosiaalityöntekijät). Aineistosta etsitään sosiaalityöntekijöiden antamia rakenteellisia ja käytänteisiin liittyviä perusteluja Hyvinvointialueen sijaishuollon nykytilasta. Aineistolla ei voida tarkastella syy-seuraussuhteita vain sosiaalityöntekijöiden näkemyksen pohjalta.

Kyselyn saatekirje sekä kyselylomake lähetettiin sosiaalityöntekijöille johtavien sosiaalityöntekijöiden välittämänä 25.11.2024 alkaneella viikolla. Vastausaikaa annettiin 13.12.2024 saakka. Vastauksia oli kertynyt määräaikaan mennessä kahdeksan, joten kyselyn aikaa jatkettiin 31.12.2024 asti ja aineiston laajentamiseksi vielä 31.1.2025 saakka. Sosiaalityöntekijöille lähetettiin muistutusviesti sähköpostitse aina vastausaikaa pidennettäessä. Lopullisessa aineistossa vastauksia oli saapunut yhdeltätoista sosiaalityöntekijältä. Aineiston laajuudella saavutetaan keskeisimmät näkökulmat ilmiöön liittyen, analyysiyksikkönä on tutkimuksessani näkökulmat, eivät yksittäiset ihmiset. Analyysiosioissa esitän taulukoissa 5-10 kyselyn määrällisen osion tuloksia lukumäärinä, enkä prosentteina koska $N=11$. Tiedon esiin tuominen on kuitenkin tärkeää, koska se vahvistaa laadullisen osion tuloksia.

3.3 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa päädyin aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin tutustuttuani aineistoon ensimmäisen kerran. Analyysissa nostetaan esiin tutkimusaineiston kannalta keskeisimmät havainnot riippumatta siitä, ovatko ne yhdenmukaisia aiemman tutkimustiedon kanssa tai millaisia merkityksiä niihin ilmiöinä liitetään. Tämänkaltaisessa analyysimenetelmässä tutkijalta edellytetään erityistä metodologista kurinalaisuutta; kykyä tunnistaa ja sivuuttaa omat ennako-oletukset, pysytellä johdonmukaisesti aineistossa sekä pidättäytyä teoreettisista tulkintakehyksistä. Koko tutkimusprosessin ajan tutkijan tulee harjoittaa systemaattista reflektiota suhteessa aineistoon sekä arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja sisällöllistä pätevyyttä. Tällä

tavoin varmistetaan tutkimuksellisten valintojen läpinäkyvyys ja perusteltavuus lukijan näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110–116.)

Aineistolähtöisessä sisältöanalyysissä analyysiprosessi etenee kolmivaiheisesti. Ensimmäinen vaihe, redusointi, tarkoittaa aineiston pelkistämistä käsiteltävään muotoon esimerkiksi visuaalisten merkintöjen, kuten värikoodauksen avulla. Tavoitteena on tunnistaa ja erotella tutkimusongelman kannalta olennaiset sisällöt. Toisessa vaiheessa, klusteroinnissa, pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään loogisiksi kokonaisuuksiksi ja jaetaan edelleen alaluokkiin. Alaluokat nimenään niitä kuvaavien otsikoiden perusteella. Kolmannessa ja samalla viimeisessä vaiheessa, abstrahoinnissa, alaluokat yhdistetään yläluokiksi, joista muodostetaan edelleen yksi kokoava pääluokka. Pääluokka kokoaa yhteen aineistosta abstrahoidut keskeiset teemat ja tarjoaa viitekehyksen tutkimuksen keskeisen sisällön jäsentämiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110–116, 123–125.)

Seuraavaksi avaan tarkemmin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmää, jota olen hyödyntänyt omassa analyysissäni. Menetelmän auki selittäminen on tekstini kannalta perustelua, sillä sen ymmärtäminen tukee tulosten tulkintaa. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on muodostaa tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimustehtävän ja -asetelman perusteella, eikä niitä määritellä tai suunnitella etukäteen. Menetelmässä on kuitenkin omat haasteensa: täysin objektiivisia havaintoja ei ole olemassa, vaan esimerkiksi käsitteiden valinta ja tutkimusasetelma vaikuttavat väistämättä lopputuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 79–80.)

Ennen aineiston pelkistämistä halusin sisäistää aineistoa lukemalla sekä erilaisin keinoin ryhmittelemällä. Järjestelin aineiston sijaishuoltoyksiköittäin lukien koko aineiston samalla kertaalleen kokonaan. Tämän jälkeen keräsin jokaisen yksittäisen ilmiön ja havainnon ja järjestelin ne teemoittain samalla toistuvuudet laskien. Sisältöanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä ja näiden etsiminen on yksi tutkimukseni päätavoite. Teemoittelun avulla kykenin erittelemään aineistoa aihepiirien mukaan sekä vertailemaan eri teemojen esiintymistä aineistossa. Ensimmäisellä kerralla esiin

nousseet teemat olivat dokumentointi, resurssit, yhteistyö sekä kehittämiskohteet. Käytin jaottelussa värikoodausta.

Toisella lukukerralla etsin aineistosta yleisiä, kaikkia yksiköitä koskevia ilmiötä ensimmäisellä lukukerralla esiin nousseen teemoittelun alle. Molemmilla lukukerroilla reflektoin runsaasti omaa positiotani sosiaalityöntekijänä, koska sijaishuoltoyksiköiden henkilökunta, asiakaslapsen sekä yksiköiden fyysiset tilat nousivat vahvasti mieleen ja huomasin sen vaikuttavan minuun tutkijana. Pohdintaani helpotti se, ettei minulla analysointivaiheessa ollut asiakaslapsia sijoitettuna kyseisiin yksiköihin, enkä siten ollut heidän kanssaan säännöllisesti tekemisissä. Tämä auttoi etäisyyden ottamisessa. Ensimmäisten lukukertojen jälkeen aineisto vaikutti liian selkeältä ja koin, etten pysty kerättyä tietoa analysoimaan. Koin kerääväni listaa sosiaalityöntekijöiden kokemuksista ja näkemyksistä ja aineiston luokittelu lähti koostumaan vahvasti kyselyn teemojen mukaisesti. Tässä vaiheessa otin myös ajallisesti etäisyyttä aineistoon jättäen analyysivaiheen tauolle.

Kolmannella lukukerralla tein aineistoon uudet värikoodaukset toimivien, tarkastelua vaativien sekä toiminnan jalostamista vaativien mukaisesti. Värikoodaus toi konkreettisemmin esiin aineiston monipuolisuuden sekä mursi omassa sosiaalityöntekijäpositiossani olleen hypoteesin aineistossa olevasta pelkästä haasteisiin kohdistuvasta tiedosta. Värikoodaus herätti aineiston toisella tavalla eloon ja analysointi alkoi muodostua. Tässä vaiheessa nimesin myös yksiköt uudelleen koodinimillä, joka helpotti tutkijapositioni ylläpitämistä analysointivaiheessa. Valitsin koodinimiksi ilmansuunnat niiden neutraaliuden ja olemattoman arvolatauksen vuoksi. Analysoinnin edetessä sijaishuoltoyksiköiden käsittely erillisinä yksikköinä menetti merkitystään ja suuntasin analyysin tarkastelemaan aineistoa kokonaisuutena, en yksittäisten yksiköiden ryhmittelyä.

Aineiston vastaukset olivat luokiteltuja kyselyn kysymysten asettelussa ja tästä asetelmasta irti päästäminen oli aluksi haasteellista. Aineiston läpikäynti useaan kertaan herätti koko ajan uusia havaintoja ja kirjasin samalla ylös aineistosta nousevia kysymyksiä. Päätin ottaa vielä yhden uuden tulokulman ja tarkastella aineistossa esiin tuotuja yksittäisiä sanoja ilmaisuja. Näistä yleisimmiksi nousivat haaste, resurssi,

dokumentointi sekä luottamus. On hyvä huomioida, että samat termit tulevat esiin myös kysymyksissä, joka voi osaltaan selittää niiden toistuvuutta. Käytännössä lähdin etsimään tutkimuskysymykseeni liittyviä erityisesti kokemuksiin sekä merkityksiin liittyviä ilmaisuja vasta neljänellä lukukerralla. Otteet valittuani pelkistin ne ja etsin niistä erilaisia ilmaisuja sekä sanoja, jotka liittyivät tutkimuskysymykseeni. Nämä toistuvat ja samankaltaiset koodit poimin omiksi teemoikseen. Tämän jälkeen pelkistin ilmaukset, mikä selkeytti esiin tulleita näkemyksiä ja merkityksiä.

Aineistosta ei ollut mahdollista erotella yksittäisiä vastaajia, sillä kyselylomake ei sisällä vastausten tunnistamista tai koodaamista mahdollistavia elementtejä. Tästä syystä lainauksia ei ole voitu liittää yksittäisiin vastaajiin. Analyysivaiheessa aineistoa on kuitenkin käsitelty systemaattisesti ja tarkastelussa on huomioitu kaikki esiin tuodut näkökulmat tasapuolisesti.

Taulukko 2. Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
<p><i>”Perheiltä on tullut palautetta, että ohjaajat eivät ole paljoa nuorten kanssa.”</i></p> <p><i>”Toivoisin enemmän nuorten kanssa olemista ns. vapaissa tilanteissa ja toivoisin, että arkeen kuuluisi ulkoilua. Lisäksi toivoisin, että resurssia mietittäisiin siten, että esimerkiksi lapsen harrastukset eivät loppuisi sijoituksen alkamiseen.”</i></p> <p><i>”Onko laitoksessa riittävästi resurssia tehdä asioita nuorten kanssa. Välillä nuoren saattaa olla liian helppoa jäädä huoneeseensa, jos hän ei ole heti valmis tekemään yhdessä jotain. Toisaalta taas on ollut tilanteita, joissa vaikeassa tilanteessa olevan nuoren kanssa ollaan valmiita lähtemään uimaan, metsäretkille, kirpparille tms., mikä tukee hänen hyvinvointiaan.”</i></p> <p><i>”Usein kuulee, että resursseja ei ole siihen, tähän tai tuohon. Mielestäni resurssien vähyyden käyttäminen syynä ei tulisi olla koskaan ensisijaista. Mikäli jatkuvasti on resursseista pulaa, tulee pohtia mihin yksikkö profiloidaan tai sitten tulisiko henkilökuntaa palkata lisää.”</i></p>	<p>Ohjaajien läsnäolo nuorten kanssa vähäistä</p> <p>Epäselvyys riittävästä resursseista nuorten kanssa toimimiseen.</p>

Pelkistettyjen ilmausten kautta alkoi hahmottua sosiaalityöntekijöiden kokemus Hyvinvointialueen oman sijaishuollon rakenteellisista haasteista; resurssien merkityksistä, yhteistyön vähyydestä sekä dokumentoinnin arvosta sosiaalityöntekijän lakisääteisen tehtävän toteuttamisessa sijaishuollossa. Aineiston ryhmittely pelkistettyjen ilmausten kautta selkiytti myös samankaltaisuuksien sekä eroavuuksien etsimistä.

Taulukko 3. Esimerkki alaluokkiin ryhmittelystä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Ohjaajien läsnäolo nuorten kanssa vähäistä	Ajankäyttö
Epäselvyys riittävästä resursseista nuorten kanssa toimimiseen.	Henkilöstömitoitus

Kysely ei pakottanut vastaamaan kaikkiin kysymyksiin, eikä anonymiteetin säilyttämisen vuoksi aineistosta ole mahdollista yhdistää vastaajaa yksittäisiin vastauksiin. Tämän vuoksi aineistosta ei voi eritellä saman vastaajan eri aihealueisiin laatimia kirjoituksia, eikä analyysissä nimetä heitä koodeilla. On siis mahdollista, että vastaaja on ilmaissut toistuvasti eri vastauksissa esimerkiksi dokumentointiin liittyviä asioita, mikä näyttäytyy toistuvana koko aineistoa tarkastellessa. Tutkijana olen tulkinut toistuvuuden osoittavan teeman merkityksellisyyttä, mutta en ole tämän mahdollisen vääristymän vuoksi laskenut toistuvuuksien lukumääriä.

Taulukko 4. Esimerkki yhdistäviin luokkiin ryhmittelystä.

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
Ajankäyttö	Resurssien hallinta ja toiminnan rakenteelliset edellytykset	Sijaishuollon tehtävän toteuttaminen ja kehittäminen
Henkilöstömitoitus		

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koodauksen sekä teemoittelun avulla aineistosta oli muodostettavissa kaksi kategoriaa, joita yhdisti sijaishuollon tehtävän toteuttamiseen ja kehittämiseen liittyvät näkemykset. Nämä kaksi kategoriaa olivat resurssin monenlaiset muodot sekä sijaishuollolle laaditut tavoitteet ja niihin vastaaminen.

3.4 Tutkimuseettinen pohdinta

Tutkimuksen tekemisessä tulee huomioida tieteellisten käytänteiden peruseriaatteen sekä menettelytavat. Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaisesti hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteisiin kuuluvat vastuunkanto, luotettavuus sekä arvostus. Tässä tutkimuksessa korostuvat hyvien tieteellisten menettelytapojen osaluista erityisesti eettisyys sekä ennakointi, tutkimusaineiston käsittely sekä viestintä ja julkaiseminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11.) Tutkijan on jatkuvasti reflektoitava eettisiä valintojaan, erityisesti laadullista tutkimusta tehdessä. Tutkimusaineistoa käsitellessä on huomioitava tarvittavat salassapitovelvoitteet. Tutkimus ei saa aiheuttaa tutkittavana oleville ihmisille, muille tutkimuskohteille tai yhteisölle haittaa, vahinkoa tai merkittäviä riskejä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7.) Sijaishuoltoyksiköiden edustajat suhtautuivat tietoon tutkimuksestani myönteisesti ja sekä heidän, että sosiaalityöntekijöiden kanssa keskustellessani tuli mielikuva toiveesta kaventaa näkemyseroja sijaishuoltoyksiköiden ja sosiaalityöntekijöiden välillä.

Tutkimuskyselyyn on vastattu anonyymisti, eikä tutkijan ole mahdollista yhdistää vastauksia yksittäisiin vastaajiin. Aineistossa ei ole kerätty mitään vastaajaan liittyviä tunnistetietoja, kuten sukupuolta, ikää tai toimintayksikköä. Kyselyyn vastaaminen ei myöskään ole vaatinut mitään salassa pidettävän tiedon kertomista. Kyselyssä on pyydetty sosiaalityöntekijöitä kuvailemaan sijaishuoltoyksiköiden toimintaa yleisellä tasolla, eikä vastaukset ole yhdistettävissä yksittäisiin sijaishuoltoyksikön työntekijöihin. Tutkimuksessa ei myöskään tuoda esiin tutkimuksen kohteena olevaa Hyvinvointialuetta ja sijaishuoltoyksiköt on pidetty anonyymeinä. Tosiasiallisesti oma positioni Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijänä on kuitenkin helposti selvitettävissä ja siten anonyymisyys ei ole enää voimassa. Anonymiteetin haasteista huolimatta pystyn

lähtökohtaisesti paneutumaan niihin asioihin, jotka sosiaalityön käytännössä on koettu tarkempaa selvittelyä vaativiksi. Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijänä pystyn myös viemään tuloksia paremmin käytäntöön. Positioni vähentää ilmiötä, jossa tutkija tulee laatimaan tutkimuksen, siirtyä uuteen tutkimuskohteeseen eikä käytännön työssä tutkimuksen tulosten mukaista muutosta synny.

Tutkimukseen osallistumisen tulee aina olla vapaaehtoista ja tutkimuskohteen pysyä anonyyminä (Patton 2002, 408–409). Näiden periaatteiden toteuttaminen ei tässä tutkimuksessa toteudu. Näkökulmien esittäjien henkilöllisyyttä ei ole mahdollista selvittää, mutta tutkimuskohteena olevaa Hyvinvointialuetta ei ole mahdollista salata oman työpositioni vuoksi ja suorat lainaukset voivat olla ainakin työyhteisössä yhdistettävissä niiden kirjoittajiin. Olisin voinut jättää aineistoon liittyvät tarkat tiedot tutkimusraporttini ulkopuolelle, mutta tuolloin aineiston ja siitä tehtyjen tulkintoja yhteensopivuus ei olisi lukijan tarkastettavissa, mikä on tärkeää laadullisen tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta. Tämän vuoksi olen käyttänyt tässä tutkimuksessa aineistosta poimittuja suoria lainauksia yksilöimättä niitä koodein, eikä aineisto itsessäänkään olisi antanut siihen mahdollisuutta. Perustan aineiston riittävän eettisyyden näkökulmalle, jossa tutkimuskohteena ovat henkilöiden sijaan heidän esiin tuomat näkemykset.

Tutkimuksen aineisto muodostuu sosiaalityöntekijöille lähetetyn Webropol-kyselyn vastauksista. Sosiaalityöntekijöille on lähetetty esihenkilöiden toimesta sähköposti, jossa on kerrottu osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä tavoitteista. Koska kyselyn oli alun perin tarkoitus olla Hyvinvointialueen sisäinen kehittämisprosessi, ei tutkimukseen osallistujille lähetetyn sähköpostin saatteessa ole mainittu vastausten hyödyntämistä nimenomaisesti tässä Pro Gradu -tutkielmassani. Saatteeseen (Liite 1) on kuitenkin kirjattu aineiston mahdollinen käyttö tutkimustarkoituksessa myöhemmin, mikä on mahdollistanut aineiston käyttämisen tutkimuksessani.

Tutkimusaineisto tullaan hävittämään tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Siihen asti aineisto säilytetään Webropol-palvelussa, joka on suojattu salasanalla. Webropol on sitoutunut käyttämään alan parhaita teknisiä käytänteitä tietoturvan takaamiseksi ja tiedon luottamuksellisuus on turvattu eikä sen luvaton käyttö ole mahdollista.

(Webropol, Tietoturvakuvauus.) Aineostoon pääsyn edellyttämä tunnuksset sekä salasana ovat hallussa vain itselläni. Hyvinvointialueen sosiaalityöntekijänä minua koskevat myös sekä lainsäädännölliset, että työnantajan asettamat salassapitovelvoitteet.

Tutkijana koen oleellisena tuoda esiin mahdolliset tutkimukselliset haasteet oman työpositioni vuoksi. Olen itse osa tutkimuskohdetta toimiessani lastensuojelun tilapäisenä sosiaalityöntekijänä tutkimuskohteena olevalla Hyvinvointialueella, ja minulla on henkilökohtaisia kokemuksia sekä mielipiteitä Hyvinvointialueen sijaishuoltoyksiköiden toiminnan laadusta. Lisäksi sekä tutkimuskohde (sosiaalityöntekijät), että sijaishuoltopaikat ja niiden henkilökunta ei ole minulle tuntematonta, vaan heillä on nimet, kasvot sekä persoonat, jotka tunnen. Tutkimusprosessin edetessä tulen usein pysähtymään objektiivisuuteni äärelle ja kysymään itseltäni olenko johdatteleva, näkykö tässä omat mielikuvani ja arvomaailmani? Tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseksi en ole itse osallistunut tutkimusaineiston muodostavaan kyselyyn. Laadullisesta tutkimuksesta keskusteltaessa objektiivisuus sekä totuus nostetaan usein esiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 134–135). En ole tutkimusta tehdessäni unohtanut omaa arvomaailmaani, mutta pyrin näkyvyyteen kaikissa vaiheissa, jotta voin varmistaa tehdyn analyysin perustumisen olemassa olevaan aineistoon, eikä omaan esitietämykseeni aiheesta.

Eeva Rossi (2021, 48) kuvaa vastaavaa tutkijasosiaalityöntekijän toimintaa positioiden tarkasteluna, joka on sosiaalityöntekijänä toimimiseen liittyvien oikeuksien sekä velvollisuuksien ja samalla kenttätyön sekä aiempien kokemuksen analysointina. Rossi (emt. 48–49) määrittelee kaksoisrooliin liittyvät positiot vastinpareiksi; virallinen – epävirallinen, ulkopuolinen – sisäpuolinen ja neutraali – hyvän tuottaja. Nämä vastinparit ilmaisevat osuvasti myös henkilökohtaisesti kohtaamiani positioasetelmia toimiessani sekä sosiaalityöntekijän, että tutkijan rooleissa samanaikaisesti. Yhteiskunta- ja ihmistieteissä on ikään kuin ikuisuusongelma, että miten tutkia jotain, minkä osana on itse? Tutkimuskirjallisuudessa on tultu pitkälti siihen tulokseen, että luonnontieteiden kaltainen erillisyys tutkimuskohteesta ei ole edes mahdollisuus. Joidenkin näkemysten mukaan se, että on vielä osa tutkimusjoukkoa, on tutkimuksen rajoite tai vaihtoehtoisesti mahdollisuus tutkia käytännön työn kannalta merkittäviä kysymyksiä, itse suhtaudun asiaan jälkimmäisestä näkökulmasta. Sosiaalityö on

tieteenalana käytäntöä palvelevaa, joten siksi tutkimukseni etu on, että tiedän mitä keskusteluja kentällä käydään juuri tähän tutkimusaiheeseen liittyen.

Organisaation sisäinen kysely laadusta sekä vaikuttavuudesta voi pahimmillaan johtaa saavutetun tutkimustiedon lisäksi myös vastakkainasetteluihin, mielipahaan sekä arvostuksen puutteen tunteeseen. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole ollut arvostella tai etsiä epäkohtia sijaishuoltoyksiköiden toiminnasta. Sijaishuolto on vaativa lastensuojelun toimenpide ja palvelu sekä sosiaalityöntekijälle, että sijaishuoltoa toteuttaville tahoille. Tavoitteena on ollut tuoda esiin toimivia ilmiöitä sekä mahdollisia kehittämiskohteita ketään kritisoimatta. Tutkijana analysoin muiden sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä aiheesta, kun taas sosiaalityöntekijänä minulla on nimenomaan valvontavastuu sijaishuoltopaikasta. Tästä näkökulmasta roolini tutkijana voi olla jopa neutraalimpi kuin työrooli.

Avoimen ja keskustelevan yhteistyön ylläpitämiseksi olen käynyt kertomassa tutkimuksestani, sen lähtökohdista ja tavoitteista sijaishuoltoyksiköiden palveluvastaaville henkilökohtaisesti 22.1.2025 ja heitä on informoitu sijaishuollon palveluesihenkilön toimesta asiasta jo marraskuussa 2024. Toin tapaamisella myös esiin mahdollisuuden keskustelulle yksiköiden henkilökunnan kanssa missä tahansa tutkimusprosessin vaiheessa. Avoimella keskustelulla sekä yhteistyöllä olen pyrkinyt välttämään tutkimuksen aiheuttamia mahdollisia epäluuloja sekä vastakkainasetteluja.

Vastaajat ovat tienneet tutkijan roolista myös työyhteisön työntekijänä sekä tutkimusryhmään kuuluvana. Tämä on voinut vaikuttaa vastauksien sisältöön olettamuksella, että tutkijana osaan tulkita kirjoittamattomia, esimerkiksi työyhteisön keskusteluissa esiin nousseita ilmiöitä, jolloin ne ovat jääneet tarkemmin avaamatta. Tutkimuksen luotettavuutta tuleekin arvioida koko prosessin ajan. Analysointivaiheessa olen tutkijana pysähtynyt toistuvasti varmistamaan, etten tee tulkintoja ja johtopäätöksiä esimerkiksi työyhteisössä kuultujen keskustelujen pohjalta, vaan nojaudun vain aineiston tuottamana tietoon.

4 Resurssointi sijaishuollon kehittämisen välineenä

4.1 Resurssin monenlaiset muodot

Resurssi on taloudellinen, inhimillinen tai sosiaalinen voimavara, jolla yrittäjäjys käynnistyy ja kehittyy (Aldrich & Martinez, 2011). Resurssit voidaan jakaa aineellisiin, taloudellisesti laskettaviin kustannuksiin kuten henkilöstö, infrastruktuuri ja työvälineet sekä aineettomiin, joiden mittaaminen rahassa ei pääsääntöisesti ole mahdollista kuten osaaminen sekä työilmapiiri (Piirainen 2022, 12).

Sijaishuoltoa koskevassa keskustelussa resurssilla tarkoitetaan usein henkilöstömitoitusta, jonka riittävyys yhdistetään sijaishuollon laatuun sekä vaikuttavuuteen. Sosiaalityöntekijän omassa käytännön työssä resurssi on liitetty esimerkiksi sijaishuollon valvontaveloitteeseen liittyvään ajankäyttöön ja vaikuttavuuden, laadun sekä lapsen edun toteutumisen tarkasteluun. Tämän tutkimuksen aineistossa resurssi on yhdistetty konkreettiseen ajankäyttöön, henkilöstön määrään sekä vaihtuvuuteen, sijaishuollossa olevien lasten vaativiin tarpeisiin sekä fyysisiin olosuhteisiin. Lisäksi resurssointi liittyy vahvasti myös dokumentointiin, mikä näyttäytyy vaativana osana sijaishuollon toteuttamista. Itsessään sana resurssi ilmeni aineistossa vain kolme kertaa. Resurssi sijaishuollossa on kokonaisuus, joka yhdistää henkilöstön osaamisen, taloudelliset ja aineelliset edellytykset sekä verkostot, jotta lapsen hyvinvointi ja kehitys voidaan turvata mahdollisimman laadukkaasti.

Henkilöstö

Sosiaalihuollon laadulla viitataan usein palveluiden saavutettavuuteen, vastuullisuuteen, henkilöstön pysyvyyteen ja luottavuuteen sekä työntekijöiden ammatillisiin taitoihin ja vuorovaikutusvalmiuksiin. Lisäksi laadukas sosiaalihuolto kattaa sosiaalisten suhteiden mahdollistamisen, perustarpeiden tyydyttämisen, arjen turvallisuuden ja asianmukaiset fyysiset puitteet. Yksi keskeisimmistä laatukriteereitä on henkilöstön osaaminen sekä riittävä perehdytys, koulutus ja ohjaus toimintayksiköissä. (Malley & Fernández 2010, 3.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut vuonna 2018 selvityksen Suomessa toimivista yksityisistä lastensuojeluyksiköistä. Selvityksessä nousee esiin henkilökunnan ammatillisuuden vahvistuminen, mutta samalla vaihtuvuuden aiheuttamat huolet sijaishuollon toteutumisesta. Sijaishuollon vaihtuvuus sekä työvoimapula on todettu pitkäaikaiseksi haasteeksi, mutta sen uutisointi sekä tutkiminen on jäänyt vähäiseksi. (Porko ym. 2018.)

”Usein kuulee, että resursseja ei ole siihen, tähän tai tuohon. Mielestäni resurssien vähyyden käyttäminen syynä ei tulisi olla koskaan ensisijaista. Mikäli jatkuvasti on resursseista pulaa, tulee pohtia mihin yksikkö profiloidaan tai sitten tulisiko henkilökuntaa palkata lisää.”

”Lapsen omaohjaajat ovat vaihtuneet ja sosiaalityöntekijälle näyttäytyy, että lapsen asioissa pitäisi olla selkeämmin yksi henkilö, joka tuntee hänen tilanteen.”

” ...toistuva henkilökunnan vaihtuminen lisää haastetta arjen rutiinien ylläpitoon.”

Henkilöstön vaihtuvuus sijaishuollossa näyttäytyy aineiston perusteella vaikuttavan sijoitettujen lasten arkeen laatua heikentävästi. Sijaishuollossa olevien lasten arjessa heistä huolta pitävät aikuiset ovat saattaneet vaihtua useaan kertaan mikä ei vastaa sijaishuollon pysyvyyden tavoitteeseen. Yksi rakenteellinen pulmatekijä sijaishuollossa onkin työvoiman puute, joka paineistaa sekä kuormittaa työntekijöitä johtaen vaihtuvuuden kierteeseen (Korhonen 2023, 14). Resurssipula ei välttämättä aina näyttäydy työntekijöiden tai heidän aikansa puutteena, vaan myös osaamisen tai organisoinnin resurssin puutteena.

”Ei ole juurikaan vaikuttanut näihin, muuten kun pysäyttänyt haitallisen/lapselle vahingollisen tilanteen. Tilanne ei saisi kuitenkaan olla se, että lapsi käy vaan ”säilössä” sijaishuolto paikassa.”

”Toivoisin joustavuutta tukiasuntojen suhteen ja valmiutta muovata olemassa olevaa prosessia yksilöllisesti jokaisen nuoren tarpeista käsin.”

Lastensuojelulain (LsL) mukaisten rajoitustoimenpiteiden käyttö voi aiheuttaa sijaishuoltoyksikössä työvuorosuunnittelun muokkaamista. Esimerkiksi liikkumisvapauden rajoittamisen aikana lapsen sijaishuolto saattaa vaatia yhden työntekijän työpanoksen laitoksen ulkopuolella tapahtuvien liikkumisten valvomiseksi. Yhteen lapseen kohdistuvat rajoitustoimenpiteet eivät kuitenkaan saa vaikuttaa muiden lasten mahdollisuuteen saada tarpeidensa mukainen hoiva ja huolenpito.

”Rajoitustoimenpiteiden toteutus ei aina onnistu.”

Rajoitustoimenpiteiden aikana tulisi myös olla ajallisesti mahdollisuus työstää lapsen tai nuoren kanssa rajoitukseen johtaneita syitä, jotta lain edellyttämä ennakoiva työskentelyote sekä rajoitustoimenpiteiden mahdollisimman vähäinen käyttö toteutuisi.

Ajankäyttö

Sijaishuoltoyksiköiden työntekijöiden nuorten ja lasten kanssa viettämä aika näyttäytyy sosiaalityöntekijöille vähäisenä, kuvauksissa on useita mainintoja nuorten ajanvietosta yksin omissa oloissaan ohjaajien ollessa toimistotiloissa. Vastauksissa on kuvattu henkilöstön vaihtuvuuden sekä poissaolojen vaikutuksia sijaishuollon laatua heikentävästi. Aktiivisen ja säännöllisen arjen toteutuminen tuodaan esiin tärkeänä kuntouttavana sijaishuollon elementtinä. Vastauksissa on mainittu myös sosiaalityöntekijän perheiltä vastaanottama palaute.

”Perheiltä on tullut palautetta, että ohjaajat eivät ole paljoa nuorten kanssa.”

”Joskus välittyi kuva, että lapset ovat paljon omissa oloissaan huoneissaan ja aikuiset toimistossa. Silloin toivoisi enemmän houkuttelua yhteistyösuhteeseen ja läsnäoloa vaikka vain samassa tilassa olemisella.”

”Toivoisin enemmän nuorten kanssa olemista ns. vapaissa tilanteissa ja toivoisin, että arkeen kuuluisi ulkoilua. Lisäksi toivoisin, että resursssia

mietittäisiin siten, että esimerkiksi lapsen harrastukset eivät loppuisi sijoituksen alkamiseen.”

”Onko laitoksessa riittävästi resurssia tehdä asioita nuorten kanssa. Välillä nuoren saattaa olla liian helppoa jäädä huoneeseensa, jos hän ei ole heti valmis tekemään yhdessä jotain. Toisaalta taas on ollut tilanteita, joissa vaikeassa tilanteessa olevan nuoren kanssa ollaan valmiita lähtemään uimaan, metsäretkille, kirpparille tms., mikä tukee hänen hyvinvointiaan.”

Fyysinen ympäristö

Aineistossa on kiinnitetty suhteellisen vähän huomiota sijaishuoltoyksiköiden toimitiloihin. Pitkään toimineiden lastensuojeluyksiköiden kohdalla fyysisen ympäristön vaatimukset voivat toiminnan luonteen tai lainsäädännön muuttuessa vaihtua ja kodinomaisuuden toivetta voidaan pitää lähtökohtaisena hyvän ja laadukkaan sijaishuollon edellytyksenä. Sijaishuoltoyksikkö on aina lapsen toinen koti, jossa hän viettää arkea ja jossa hänen kasvuunsa, kehitykseensä ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiinsa liittyvistä asioista huolehditaan. Sijaishuolto on poikkeuksellinen olosuhde lapsen kasvuympäristönä ja sen fyysiset puitteet merkitykselliset. Tämän vuoksi nostan esiin näkemykset, joissa sosiaalityöntekijät ovat kertoneet sijaishuoltoyksikön fyysisen ympäristön vaikutuksesta toiminnan toteuttamiseen.

”Asiakas on itse puhunut laitospaisuudesta, jonka itsekin koen. [Yksikkö] on tarkoitettu pitkäaikaiseksi sijaishuoltopaikaksi. Jo se, ettei vanhemmat tai nuori pysty itsenäisesti kulkemaan talon sisällä, on hieman ongelmallista, jos halutaan luoda kodinomainen paikka. Jos tämä kuitenkin on perusteltua turvallisuuden näkökulmasta, toivoisin, että tilaratkaisut olisivat muuten kodinomaisempia ja isona asiana toivoisin, että aikaa vietettäisiin yleisissä tiloissa eikä toimistoissa.”

”Toimintaprofiili on vaikeasti ymmärrettävä: toisaalta ympäristö on laitostainen ja tuntuu hetkelliseltä sijaishuoltopaikalta. Toisaalta sijaishuoltopaikassa on myös pidempiä sijoituksia.”

Toimintakulttuuri ja profilointi

Aineiston perusteella ei voida päätellä, liittyvätkö ilmiöt todellisuudessa resursseihin vai enemmänkin toimintakulttuuriin tai yksiköiden profiloimattomuuteen. Työyhteisössä totutut toimintatavat muodostavat usein organisaation hiljaisen tiedon ja rutiinien verkoston, joka on sekä tukea, että rajoittaa toiminnan laatua. Sosiaalityöntekijöiden havainnot perustuvat todennäköisesti heidän omaan käynteihinsä sijaishuoltoyksiköissä, eikä arjen pitkäaikaisessa seurannassa tehtyihin havaintoihin. Huomiota on kuitenkin kiinnitetty myös työvuorosuunnittelun vaikutuksiin sekä työskentelyn rakenteisiin.

”Omaohjaajatyöskentelyn säännöllisyys versus työvuorosuunnittelu, voi syntyä pitkiä jaksoja, jolloin omaohjaaja ei tapaa lasta.”

”Liian varovaista ja lapsen toiveiden mukaista lähestymistä. Toivon selkeää, viikoittaista rakennetta työskentelyyn ja erityisesti haasteiden kohtaamista sekä epämukavuusalueelle menemistä.”

Työpaikalla termi toimintakulttuuri kuvaa yleistä tapaa toimia. Organisaatiossa toimintakulttuuri sisältää käytännön toimien lisäksi työpaikan arvoja, normeja, uskomuksia, perinteitä, näkemyksiä sekä olettamuksia. (Ghosh & Srivastava 2014, 584.) Toimintakulttuurin arviointi sosiaalityöntekijän näkökulmasta ei ole mahdollista ilman säännöllisiä käyntejä sijaishuoltopaikassa. Aineiston tavoitteena ei ole arvioida, vaan kuvata sosiaalityöntekijän käsitystä sijaishuoltopaikan toimintakulttuurista sekä profiilista. Tämän perusteella voidaan tehdä tulkintoja millaisena ne näyttäytyvät mielikuvissa.

”Yksikkö on toiminut jo pitkään ja siinä näkyy pitkä historia sekä hyvässä että huonossa mielessä Johonkin on ehkä välillä jumiuduttu.”

Aineisto ei myöskään anna vastauksia sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuoltoyksiköiden yhteydenpidon sekä yhteistyön määrän arvioimiseen. On hyvä muistaa, että sosiaalityöntekijöiden sekä sijaishuoltoyksiköiden työntekijöiden henkilökohtaiset työskentelytavat, oletukset sekä vuorovaikutustaidot voivat vaikuttaa mielikuvaan sijaishuollon toiminnasta. Aineistosta ei kokonaisuudessaan voida myöskään päätellä,

muodostuuko käsitykset yhdestä havainnointitilanteesta vai pitkäaikaisesta seurannasta.

Sijaishuoltoyksiköiden profilointi liitetään yleisesti yksikön erityisosaamiseen, joita voi olla esimerkiksi päihdetyö, neuropsykiatria tai mielenterveyden haasteet. Profilointi voi lisäksi liittyä myös ikärakenteeseen sekä erilaisiin kuntoutusmenetelmiin. Laitosmuotoinen sijaishuolto on myös aina ryhmämuotoista asumista, jolloin profilointiin voidaan liittää myös laitoksen olemassa oleva ryhmädynamiikka sekä muiden laitoksessa olevien lasten erityistarpeet.

”Vastaanottoyksiköksi profiloitu ja siinä täyttää tehtävänsä interventiona.”

”Epäselvä profiili Hyvät arvot Toimintakulttuuri jokseenkin vierasta.”

”Yksiköllä on pitkä historia ja profiilin on muodostunut ajan saatossa. Kuntouttava työote näkyy työskentelyssä.”

”Epäselvä profiili.”

Sijaishuoltopaikkojen profiili kuvautuu sosiaalityöntekijöille epäselvänä, mikä todennäköisesti lisää haastetta tehdä päätöksiä sijaishuoltopaikan valinnassa. Toimintaprofiilin tuntemattomuus tulee esiin myös seuraavassa sijaishuollon tavoitteisiin vastaamista koskevassa osioissa.

4.2 Sijaishuollolle laaditut tavoitteet ja niihin vastaaminen

Sijaishuollon tavoitteena on tarjota lapselle ja nuorelle turvallinen sekä vakaa kasvuympäristö ja vahvistaa hänen henkilökohtaista, sosiaalista ja emotionaalista kehitystään. Sijaishuolto pyrkii vastaamaan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin ja oikeuksiin sekä mahdollistamana yhteydenpidon perheeseen ja läheisiin. Sijaishuollon jatkuvana lakisääteisenä tavoitteena on valmistaa sekä tukea lasta ja perhettä kotiin palaamiseen, perheen jälleenyhdistämiseen tai itsenäiseen elämään. Yksilölliset sijaishuollon tavoitteet laaditaan yhdessä lapsen, hänen läheistensä sekä verkostonsa kanssa ja ne kirjataan asiakassuunnitelmaan, jonka laatiminen on lapsen asioista vastaavan

sosiaalityöntekijän vastuulla. Sijaishuollolle laadittuihin tavoiteisiin vastaaminen perustuu siten sekä Lastensuojelulakiin (LsL) kirjatuille määritelmille, että lapsen yksilöllisille tarpeille. Näiden yksilöllisten tarpeiden tunnistamista on kuvattu esimerkkinä aineistossa seuraavasti:

”Ikäkausien kehitystehtävien lisäksi olisi tärkeä tunnistaa myös missä vaiheessa lapsen kehitys on kokonaisuudessaan menossa eri osa-alueilla. 15-vuotias voi olla jollakin alueella vasta 5-vuotiaan tasolla ja jotkut elämäkokemukset samalla lapsella vastaavat 35-vuotiasta ”

Sosiaalityöntekijöiden näkemyksissä korostuu sijaishuollon tavoite tarjota lapselle ja nuorelle pysyvä ja turvallinen, hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa sekä luotettaviin kiintymyssuhteisiin perustuva kasvu ympäristö. Lapsen sijaishuolto paikasta päättää hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, mutta aineistosta välittyy kuva, että sosiaalityöntekijä ovat toisinaan kokeneet painetta sijoittaa lapsi ensisijaisesti Hyvinvointialueen omaan yksikköön, vaikka se ei olisi täysin vastannut heidän ammatillista näkemystään lapsen parhaasta.

”Olen muutaman kerran kokenut painetta [Yksikön] puolelta etsiä lapselle pikaisesti uusi paikka, koska he eivät ole pystyneet vastaamaan lapsen tarpeisiin tai turvaamaan hänen kasvua ja kehitystä.”

”Kiireellinen sijoitus on ”tuhannen taalan” paikka vaikuttaa lapsen ja hänen perheensä elämään. Tämän vuoksi sinä aikana tulisi mielestäni työskennellä mahdollisimman tehokkaasti. Itse toivoisin [Yksiköltä] tiiviimpää työskentelyä erityisesti lapsen perheen kanssa. Joskus kiireellinen sijoitus toimii riittävänä ”pysäytyksenä ”tilanteessa, mutta myös liian usein sillä ei saavuteta tilanteen vakauttamista ja joudutaan aloittamaan huostaanoton valmistelu. [Yksikössä] ei pystytä vastaamaan haastavasti käyttäytyvien ja esimerkiksi hatkaavien lasten tilanteeseen.”

”Mielestäni [Yksikköön] ei tulisi automaattisesti sijoittaa kaikkia kiireellisesti sijoitettavia. Ajoittain kiireellisesti sijoitettujen lasten ongelmat ovat vakavia ja tarvitsevat heti sijaishuolto paikan, jossa on resurssit, osaaminen ja tarvittava tuki. Usein lapset siirretään sijaishuollon muutoksella ensi tilassa pois [yksiköstä], joka ei tue lapsen hyvinvointia, jos lapsi olisi jo lähtökohtaisesti voitu laittaa sellaiseen paikkaan, joka vastaa paremmin lapsen tarpeita. Tiedossa on, että vakavammin oireilevat saavat pahimmassa tapauksessa jo useamman jo [yksikköön] sijoitetun lapsen tilanteen huonompaan.”

Huomioitavaa on, ettei lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kuitenkaan aina tee päätöstä lapselle sopivasta sijaishuoltopaikasta. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti esimerkiksi sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijän toimesta, jolloin lapsen tarpeista saatava tieto voi olla rajallista. Sosiaalipäivystys on päätöstä tehdessään lapsesta mahdollisesti laaditun aiemman dokumentoinnin tai pelkästään akuutin tilanteen tuoman tiedon varassa. Tällöin lapsen edun mukainen sijaishuoltopaikkaa koskeva harkinta ja valinta voi johtaa tilannetta laajemmin selvitetessä sijaishuoltopaikan muutokseen.

Erityisosaaminen

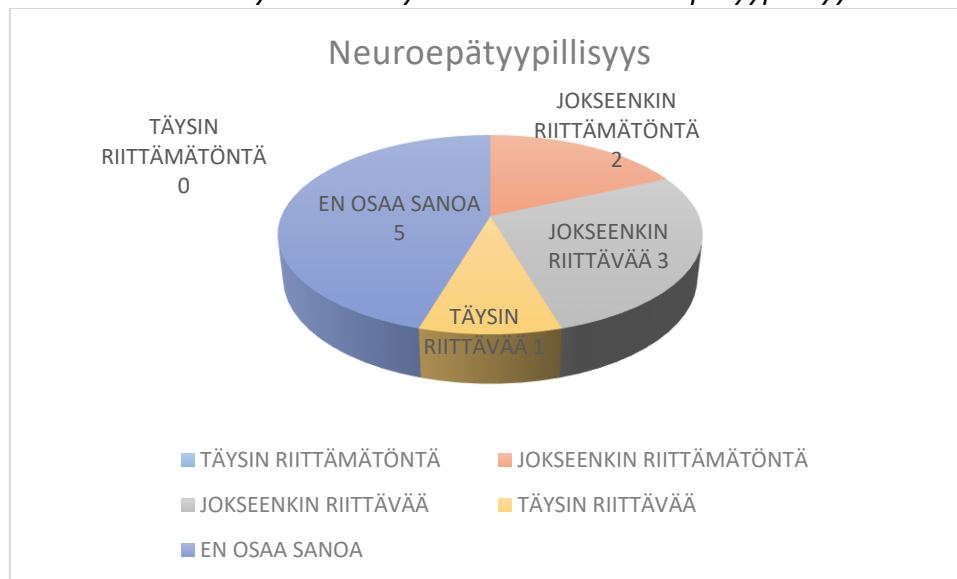
Neuropsykiatrisesti sekä erittäin haastavalla käytöksellä oireilevien lasten sijoitukset ovat lisääntyneet ja traumataustaisten lasten hoitaminen vaatii psykiatrista osaamista sijaishuollossa. Tutkimustiedon mukaan sijaishuollon osaamisen vahvistamiseen koetaan tarvetta erityisesti kehitysvammaisuuden, muun vammaisuuden sekä päihdekuntoutuksen erityiskysymyksissä. Lasten lääkitysten lisääntyminen edellyttää myös terveydenhuollon osaamista enenevissä määrin. (Heino ym. 2021, 4–5, 193.) Vähintään puolella sijoitetuista lapsista on mielenterveyden ongelmia, kuten itsetunto-ongelmia, masentuneisuutta sekä käytöshäiriöitä. Myös oppimisvaikeudet sekä impulsiivinen käyttäytyminen ovat yleistyneet. Tutkimustiedon valossa sijaishuoltopaikoilta edellytetään monipuolista erityisosaamista sekä toimintakäytänteitä lapsen tarpeisiin vastaamiseksi. (Sinkkonen 2015, 150–151.) Tämä tutkimustiedollakin todennettu sijaishuollon vaade nousee esiin myös sosiaalityöntekijöiden näkemyksissä.

”Yksiköihin sijoitettu lapsia, joiden tarpeisiin yksiköt eivät ole pystyneet vastaamaan. Tämä saanut pohtimaan otetaanko yksikköön hieman liian haastavia lapsia.”

”Ajoittain pohditaan sitä, että laitetaanko liian haastavia lapsia, jolloin myös kyvyttömyys vastata heidän tarpeisiin on alhaisempi. Lapset, joilla ei ole vakavia haasteita ja tarvitsevat kasvun ja kehityksen tueksi turvallisen ja vakaan ympäristön saadakseen esimerkiksi vuorokausirytmien kuntoon on [yksikkö] erittäin hyvä siihen tarkoitukseen.”

Sosiaalityöntekijät ovat arvioineet yksiköiden erityisosaamista kyselyn määrällisessä osiossa. Taulukkoon 5 on koottu keskiarvovastaukset kaikkien sijaishuoltoyksiköiden arvioista. Neuroepätyypillisyyden osaaminen on arvioitu yhden vastaajan osalta täysin riittäväksi ja kolmen osalta jokseenkin riittäväksi. Vastaajista lähes puolet ei osannut sanoa arvioita erityisosaamisesta neuroepätyypillisyyden osalta.

Taulukko 5. Arvioi yksikön erityisosaamista - Neuroepätyypillisuus

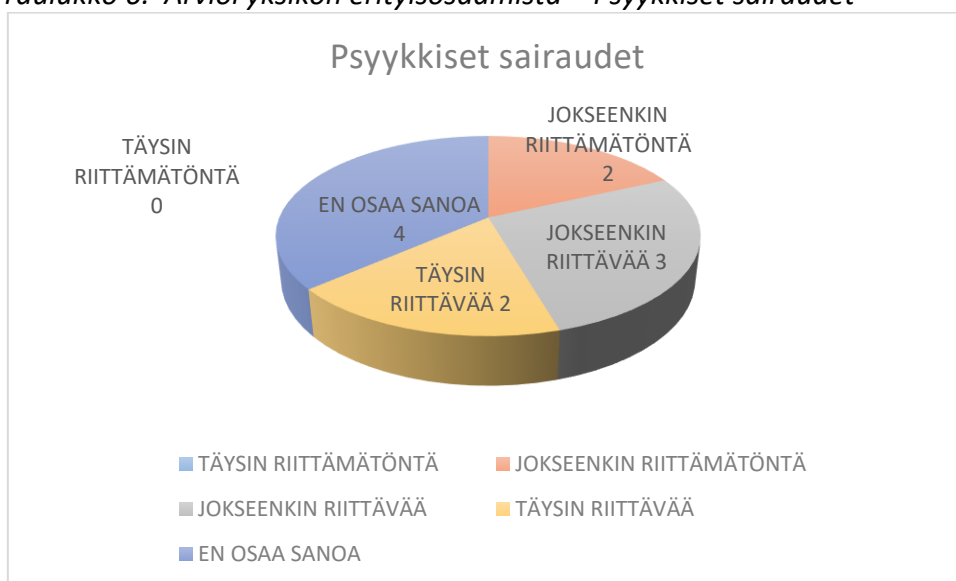
*”Lapsen toimintakyky ja arjenhallinta on parantunut, erityisesti yli 3kk kestävän sijoituksen aikana. Sen sijaan vahvasti nepsy-piirteisen lapsen kohdalla pitkälläkään sijoituksella ei saatu merkittävää muutosta lapsen tilanteeseen. Lapsen omaehtoisuus haastaa avohuollon sijoituksessa käytettävissä olevia keinoja, mutta mielestäni herkästi ***** ”nostetaan kädet pystyyn” sen sijaan, että pyrittäisiin löytämään ja kokeilemaan erilaisia keinoja toimia lapsen kanssa.”*

Mielenterveyden häiriöt ovat sijoitettujen nuorten keskuudessa huomattavasti yleisempiä kuin heidän ikätovereillaan. Arvioiden mukaan 40–100 prosenttia sijaishuollossa olevista nuorista on mielenterveyteen liittyviä haasteita. Näihin voi sisältyä itsetuhoisia ajatuksia tai tekoja aggressiivisuutta ja käytöshäiriöitä. Usein taustalla ovat traumaattiset kokemukset ja riittämätön huolenpito. Yksi merkittävä riskitekijä on koettu kaltoinkohtelu, sijoitetut nuoret ovat voineet joutua itse väkivallan

kohteeksi tai todistaa sitä läheltä. Valtaosalla kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista onkin monimuotoisten ja pitkäaikaisten haitallisten kokemusten seurauksena traumaoireita. (Huikko ym. 2023, 17; Laajasalo & Manninen 2020, 118.) Mielenterveyden häiriöiden ja psyykkisten sairauksien tuntemus sekä niiden huomioiminen arjen käytännöissä on tämän tiedon valossa yksi sijaishuollon suurista haasteista. Itsessään psykiatrinen hoito kuuluu terveydenhuollon palveluiden piiriin, mutta kuntouttava ja eheyttävä työ tehdään sijoitetun lapsen arjessa.

Sosiaalityöntekijät arvioivat psyykkisten sairauksien erityisosaamisen sijaishuollossa hieman neuroepätyypillisyyksiä vahvemiksi (taulukko 6). Erityisosaamisen tällä osa-alueella koki täysin riittäväksi kaksi vastaajaa ja jokseenkin riittäväksi 3 vastaajaa. Vastaajista neljä ei osannut arvioida erityisosaamista psyykkisten sairauksien osalta. Aineiston perusteella ei voida päätellä miten sosiaalityöntekijät itse määrittelevät psyykkiset sairaudet tai millaisen osaamisen he kokevat tarpeelliseksi.

Taulukko 6. Arvioi yksikön erityisosaamista – Psyykkiset sairaudet

"[Yksikössä] ei kyetä vastaamaan yhtään haasteellisemmän lapsen oirekuvaan ja keinot puuttua epäsosiaaliseen käytökseen ovat verrattain vähäisiä. Aikuisen auktoriteetilla päästään usein myös pitkälle, mutta toistuvat henkilöstön muutokset heikentävät tätä seikkaa. Nyky lastensuojelussa ei enää ole juurikaan "helppoja" lapsia, joten sijaishuollon on kyettävä vastaamaan moniin eri haastekohtiin."

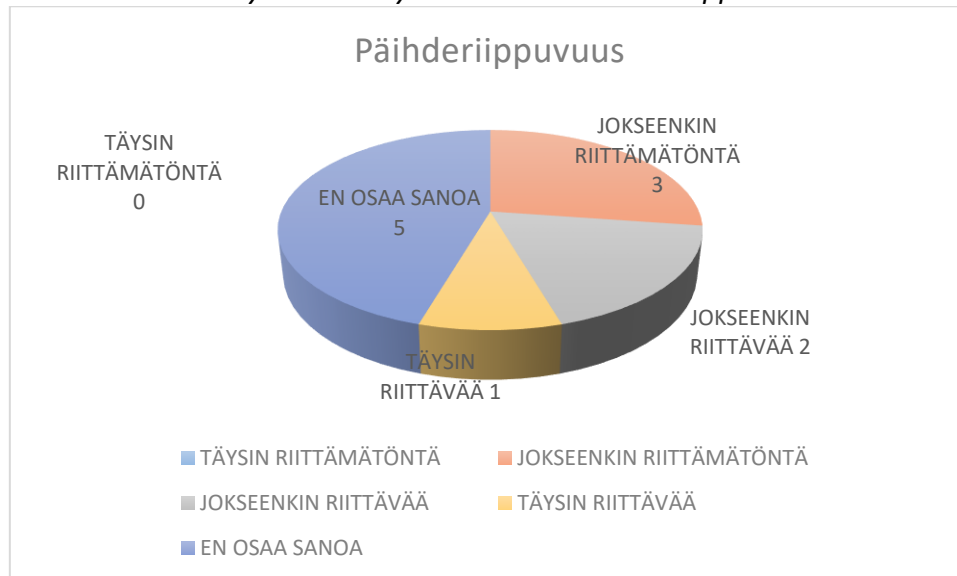
”Itse toivoisin tiiviimpää työskentelyä erityisesti lapsen perheen kanssa. Joskus kiireellinen sijoitus toimii riittävänä ”pysäytyksenä” tilanteessa, mutta myös liian usein sillä ei saavuteta tilanteen vakauttamista ja joudutaan aloittamaan huostaanoton valmistelu. Sijaishuoltopaikassa ei pystytä vastaamaan haastavasti käyttäytyvien ja esimerkiksi hatkaavien lasten tilanteeseen.”

Osalla lastensuojeluun sijoitetuista lapsista päihteiden käyttö voi olla hyvin runsasta ja muodostaa keskeisin syyn sijaishuollon tarpeelle Näiltä lapsilta ja nuorilta puuttuu usein päihteiden käytön haitoilta suojaavia tekijöitä, kun taas riskitekijöitä esiintyy runsaasti. Laitosympäristön toimintatavat voivat joissain tapauksissa jopa vahvistaa haitallisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Päihteiden käytön seuranta ja valvonta saattavat aiheuttaa paljon rajojen asettamiseen liittyviä tilanteita ja konflikteja lasten ja työntekijöiden välillä, mikä voi heikentää luottamusta aikuisiin ja kuormittaa laitoksen ilmapiiriä. (Lastensuojelun käsikirja, THL b)

Aineistosta ei tullut esiin yhtään mainintaa päihteidenkäytöstä tai siihen liittyvästä toiminnasta sijaishuollossa. Lapsen ja nuoren haasteellinen käyttäytyminen on mainittu useamman kerran, mutta sitä ei ole vastauksissa määritelty tarkemmin. Päihteidenkäytön haasteiden ollessa sijaishuollossa yleistä, olen nostanut siihen liittyvän erityisosaamisen arvioinnin tutkimukseeni.

Taulukossa 7 tulee näkyväksi, miten päihderiippuvuuden osalta erityisosaamisen riittämättömyys nousi muita osa-alueita vahvemmin esiin. Vastaajista kolme piti päihderiippuvuuteen liittyvää erityisosaamista jokseenkin riittämättömänä ja vain yksi täysin riittävänä. Arviota osaamisesta ei osannut sanoa 5 vastaajaa.

Taulukko 7. Arvioi yksikön erityisosaamista - Päihderiippuvuus

Huomioni kiinnittyi erityisosaamisen arvioimisessa siihen, että suuri osa vastaajista ei osannut sanoa osaamisalueiden riittävyydestä sijaishuoltoyksiköissä. Avoimissa vastauksissa tulee ilmi, ettei sosiaalityöntekijöillä ole tosiasiallista tietoa yksiköissä olevasta osaamisesta erityisiin sijaishuollon haasteisiin liittyen. Tämä luo haasteen lapsen tarpeisiin vastaavan sijaishuoltopaikan valinnalle ja voi altistaa sijaishuoltopaikan muutokselle mikä ei vastaa lapsen arjen vakauttamisen ja pysyvyyden vaateeseen.

”Olisi hyvä tietää millaista osaamista on.”

Dokumentointi

Sijaishuollossa toimiva sosiaalihuollon ammatillinen henkilöstö on velvollinen kirjaamaan sijaishuollon toteuttamiseen, seurantaan ja valvontaan liittyvät tarpeelliset sekä riittävät tiedot asiakirjoina sekä tallettamaan ne (Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 20.3.2015 254/2015 §4). Asiakirjojen kirjoittaminen, eli dokumentointi on tiedon muodostamista, asiakkaan asiainnista sekä elämäntilanteista kertova merkityksellinen prosessi, jossa havainnot, ammattilaisen osaaminen sekä kokemus, aiemmin kerätty tieto luo käsityksen asioista, jolle annetaan myös tarkoitus (Kääriäinen 2024, 13).

Sijaishuollossa lapsen arkea dokumentoidaan päivittäin ja dokumentaatio on sosiaalityöntekijän väline seurata ja valvoa sijaishuollon toteutumista sekä suunnitella lapsen asiakasprosessin etenemistä ja suuntaa. Kirjaajalla on aina vastuu kirjata totuudenmukaisesti ja samalla asiakasta kunnioittaen. Sijaishuollon dokumentointia voi kuvata myös lapsen elämän päiväkirjana hänen arjessaan läsnä olevien ja hänestä huolehtivien aikuisten ollessa vastuussa kirjaamisesta.

”Kirjaukset ovat pääosin kattavia kuvauksia arjesta.”

”Arjen dokumentointia, joka on mielestäni riittävää.”

Dokumentoinnin tärkeyttä ja laatua ei ole koskaan saanut vähätellä, mutta sen merkitys nousee entisestään kirjausten siirtyessä ajantasaisesti valtakunnalliseen Kanta-arkistoon. Oma Kanta tulee jatkossa lähtökohtaisesti näyttämään asiakkaalle kaikki hänestä laaditut asiakirjat ajankohtaisesti myös lastensuojelun palvelutehtävissä. Asiakirjat ovat sekä lapsen, että huoltajien nähtävissä, mikäli niitä ei ole sosiaalityöntekijän arvion mukaisesti rajattu. (Lehmuskoski ym. 2025, 96.)

Aineistosta nousee esiin sosiaalityöntekijän lakisääteinen rooli asiakasprosessin johtajana sekä vastuu lapsen asiakassuunnitelman toteutumisen valvonnasta. Sijaishuollon dokumentointi toimii sosiaalityöntekijän työvälineenä ja sen sisältöä hyödynnetään päätöksenteossa sekä jatkosuunnitelmien laatimisessa. Sijaishuollossa laadittu dokumentointi on merkityksellistä sijoitettua lasta koskevien vaativien päätösten, kuten huostaanoton tai sijaishuollon muutosten tekemisessä.

”Erityisesti sosiaalihuollon yhteenvedot ovat hyviä ja niitä on pystynyt käyttämään huostaanottohakemuksen/päätöksen liitteinä.”

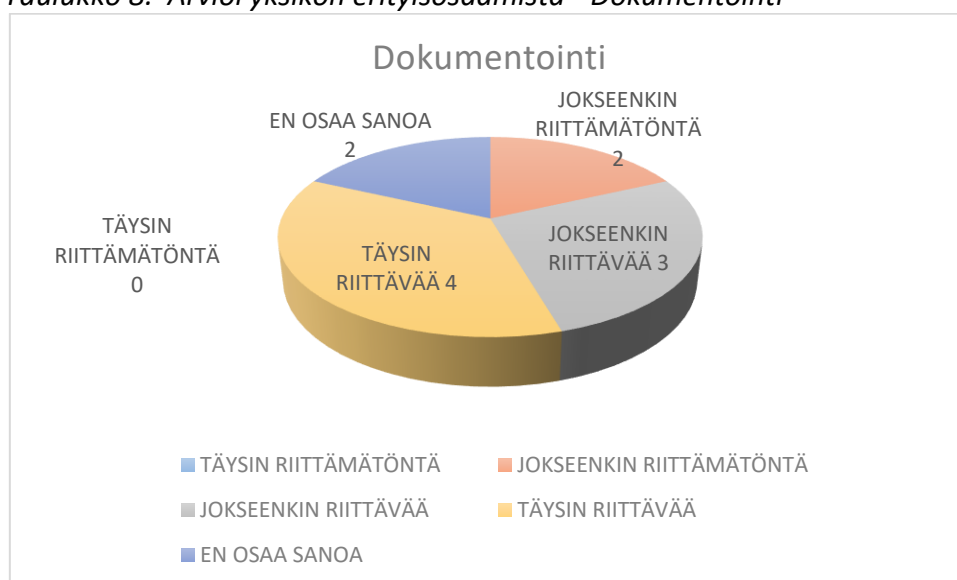
”Käytän dokumentointia päätösten ja jatkosuunnitelmien tekemisen tukena.”

”Lapsen tilanteet ovat olleet usein haastavia ja vaikeita, joten kirjauksissa todetut arjen kuvaukset ovat toimineet uutta sijaishuoltopaikkaa etsittäessä. Dokumentointi sekä yhteenvedot on auttanut laatimaan muita asiakirjoja lapsen asiassa (hallinto-oikeudelle toimitettavat liitteet) sekä etsimään edellä mainitusti lapselle tarvittavaa tukea.”

”Myös sosiaalihuollon yhteenvedoissa on sopivan tiivistä olennaiset tiedot ja näitä olen käyttänyt huostaanottohakemusten/päätösten liitteinä. Lisäksi teen asiakassuunnitelmaa vertaillen sitä kasvatussuunnitelmaan ja katson täten, että kaikki olennaiset asiat tulee huomioiduksi.”

Sosiaalityöntekijöiden kirjoittamat näkemykset ovat samassa linjassa heidän arvioidessa yksiköiden erityisosaamista dokumentoinnin osalta kyselyn määrällisissä osioissa. Taulukkoon 8 on kerätty kaikkia sijaishuoltoyksiköitä koskevien arvioiden keskiarvot. Vastaajista vain neljä arvioi dokumentoinnin olevan sosiaalityöntekijän näkökulmasta täysin riittävää, mikä kertoo dokumentoinnin kehittämisen tarpeesta.

Taulukko 8. Arvioi yksikön erityisosaamista - Dokumentointi

Sosiaalityöntekijät toivovat kirjausten sisällöltä enemmän peilaamista asetettuihin tavoitteisiin sekä sisällöllisesti tarkempaa kuvausta lapsen tai vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista. Esiin on myös nostettu toive rohkeammasta systemisen toimintamallin mukaisesta hypoteesien esiin tuomisesta sekä niiden testaamisesta lapsen sekä vanhempien kanssa.

Arjen kuvaaminen näyttäytyy sosiaalityöntekijöille riittävänä, mutta kirjaamisen sisältöön toivotaan positiivisten asioiden vahvempaa esiin nostamista ja epäasiallisten

kirjausten poisjättämistä. Vastauksissa tulee esiin sosiaalityöntekijän perustehtävä lapsen sijaishuollon tavoitteiden toteutumisen sekä lapsen edun mukaisen toiminnan valvonnasta.

”Dokumentoinnissa parannettavaa siinä, miten tavoitteiden suuntainen työskentely näkyy esim. yksilötyössä. Perustoiminnot kuvataan, mutta toivon syvällisempää pohdintaa ja esim. yhteenvetoja, joissa voisi olla myös hypoteeseja ja niitä olisi jo testattu lapsen ja perheen kanssa.”

”Joidenkin viikkokoosteiden kohdalla olen miettinyt, että nuoresta pitäisi haasteiden lisäksi muistaa aina kertoa jotain positiivista. Pelkkä negatiivisten asioiden listaaminen saattaa vaikuttaa koko tiimin näkemykseen nuoresta.”

”Toisinaan joidenkin ohjaajien puheista/kirjauksista välittyy kuormittuneisuus sekä negatiivinen asenne.”

Aineiston perusteella voi tehdä havainnon, että sosiaalityöntekijät kokevat sijaishuollon tekemän dokumentointia eri näkökulmasta sosiaalityöntekijän tarpeisiin verrattuna. Sosiaalityöntekijä pohtii kokonaisuutta sekä kirjausten jäämistä lapsen elämään ikuisesti ja huoltajien mahdollisuutta saada kirjauksia luettavakseen.

Perheterapeuttien sekä perhekuntoutusohjaajien dokumentointia pidetään erittäin hyödyllisinä. Heidän työskentelynsä painottuukin koko perheeseen mikä osaltaan voi selittää sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Perheterapeuttiset menetelmät vastaavat omalta osaltaan sijaishuollolle asetettuihin tavoitteisiin mikä voi muodostaa heidän dokumentoinnistaan sosiaalityöntekijän näkökulmasta työskentelyä kuvaavampaa.

”Perhekuntoutusohjaajan kirjaukset sen sijaan kuvaavat hyvin työskentelyä lapsen ja vanhempien kanssa.”

”Ihan peruslaitos dokumentointia. Tähänkin nostaisin positiivisena asiana perheiden kanssa työskentelyn [perhekuntoutusohjaajan] osalta.”

Yhteistyö

Sijaishuoltoapaikka tekee yhteistyötä sosiaalityöntekijän ja läheisten lisäksi koko lapsen yhteistyöverkoston kanssa. Sijaishuollossa onkin otettava huomioon ja oltava valmius myös tukea kaikkia kaikki lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia tahoja (Araneva 2016, 173–174). Aineiston perusteella sosiaalityöntekijöillä ei ole tietoa millaista osaamista yksiköissä on tarjolla ja eri toimijoiden roolit sijaishuollossa näyttävät epäselvinä. Sosiaalityöntekijät kokevat heidän roolinsa olevan sijaishuollolle epäselvää ja yhteisen ymmärryksen puuttuminen on nostettu vastauksissa esiin. Aineiston perusteella sijaishuollon ja sosiaalityöntekijän välillä on liian vähän vuorovaikutusta ja yhteistyöhaasteiden esiin tuomista, mikä herättää epäluottamusta sekä erimielisyyttä lapsen edusta.

”Koen ajoittaista epävarmuutta ja luottamuksen puutetta siitä, pelataanko samaan maaliin. Lapsen etu ei ole aina lapsen mielen mukainen toiminta. Viestinnässä parannettavaa, toivon myös oma-aloitteisuutta suhteessa muihin toimijoihin sekä selkeää rakennetta työskentelyyn.”

”Välillä on ollut erimielisyyttä lapsen edusta ja jatkosuunnitelmista. Olen joskus kokenut myös epäluottamusta sosiaalityöntekijänä päätösteni vuoksi.”

Sosiaalityöntekijän rooli kuvautuu Lastensuojelulain (LsL) mukaisesti vastuuna valvoa sijaishuollossa olevan lapsen etua sekä hänen oikeuksiensa toteutumista, johon olennaisesti liittyy esimerkiksi lapsen koulunkäynnin sekä hoitokontaktien toteutumisen turvaaminen. Sijoituksen onnistumiseen vaikuttaa myös suuresti vanhempien kyky hyväksyä sijoitus sekä lapsen sijaishuoltoapaikka. Sijaishuoltoapaikan valinnassa onkin huomioitava se, miten lapsi pystyy pitämään yhteyttä vanhempiinsa ja muihin läheisiin ihmisiin. (Sinkkonen 2015, 148.) Yhteistyötä on kuvattu kaikissa vastauksissa lapsen edun näkökulmasta.

”Yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa on ollut toimivaa. Ja myös muiden toimijoiden kanssa on tehty aika hyvin yhteistyötä. Myös vanhempien kanssa työskentely on usein hyvin toimivaa.”

”Yksikössä pystyttiin tekemään hyvin yhteistyötä vanhemman kanssa, mikä tuki luottamuksellisuutta sekä lapsen turvallisuutta.”

”Viestintä toimii hyvin, luottamuksellista toimintaa, lapsen etu otetaan hyvin huomioon ja on selvästi ensisijaista. Roolit vaikuttavat erittäin selkeiltä ja toimivilta. Moneen muuhun (yksityiseen) sijaishuollon yksikköön verrattuna (yksikön nimi) toimii erinomaisesti. Henkilökunnan ammattitaito näkyy. Ymmärrys ja luottamus hyvää puolin ja toisin.”

Sijaishuolto on lukematon määrä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia interventioita sekä hoidollisia ja huollollisia toimenpiteitä. Itsessään sosiaalityö on vain murto-osa sijaishuoltoa sosiaalityöntekijän ollessa kuitenkin vastuussa sijaishuollon vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. Sijaishuollon näkökulmasta sosiaalityöntekijän asettamat vaateet arjen käytännöille saattavatkin näyttäytyä sijaishuollon työntekijöille toiminnan ehdollistamisena. Useissa vastauksissa oli näkyvillä ristiriitaisuutta, toisaalta yhteistyö koettiin toimivana, vaikka samanaikaisesti nostettiin esiin yksittäisiä haasteita. Yhteistyön suoranaista riittämättömyyttä nostettiin esiin kolmen vastaajan osalta. Sijaishuoltoyksiköiden erityisosaamista arvioitaessa kuitenkin yli puolen vastaajista arvioi vuorovaikutuksen ja noin kolmasosa vanhemmuuden tukemisen olevan vain jokseenkin riittävää.

”Yhteistyössä on aika ajoin haasteita ainakin minun kanssani. Yhteistyö muiden toimijoiden ja vanhempien kanssa on mielestäni riittämätöntä.”

”Pääosin yhteistyö sosiaalityöntekijän kanssa on sujuvaa. Toisaalta samanaikaisesti on ollut kummankin osaston usealta ohjaajalta nähtävissä epäasiallista toimintaa verkostoissa: esimerkiksi sosiaalityöntekijän saavutettavuutta saadaan kyseenalaistaa perheen edessä.”

Vastaajat ovat pohtineet myös oman sekä organisaation toiminnan vaikutusta yhteistyön rakentumiseen. Esiin on nostettu systeemisen toimintamallin vahvistamista sosiaalityön ja sijaishuollon välillä. Lastensuojelun systeeminen toimintamalli perustuu ratkaisukeskeiseen ja kunnioittavaan vuorovaikutukseen ja sen on katsottu vastaavan moniammatillisen yhteistyön, lapsen perusoikeuksien turvaamisen sekä hyvän hallinnon vaateeseen (Lastensuojelun käsikirja THL b 2025).

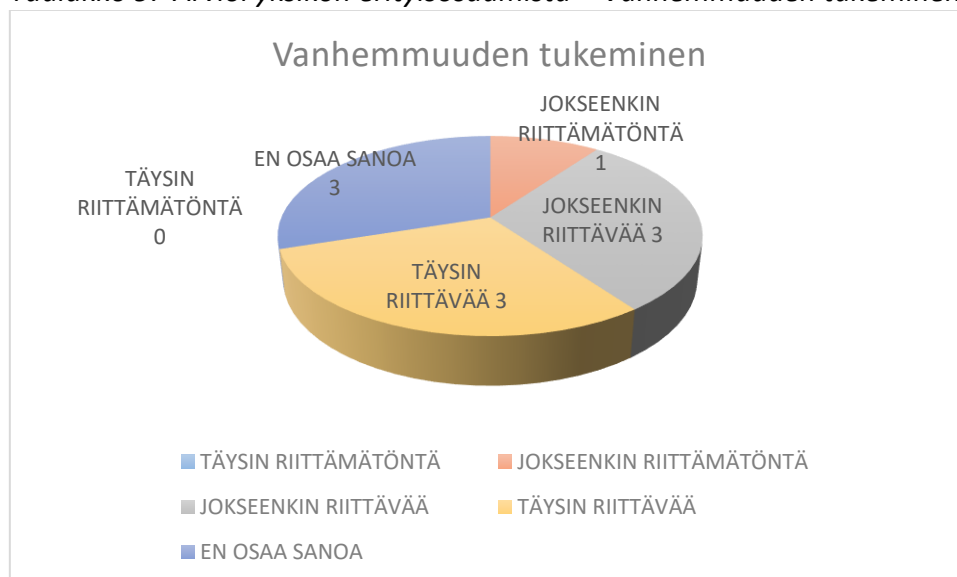
”Mielestäni sijaishuollossa asuvien lasten ja omien laitosten sekä sosiaalityöntekijän yhteistyötä tulisi tiivistää systeemisen toimintamallin mukaisesti.”

”Toivoisin, että yhteistyötä olisi enemmän organisaatiotasolla.”

Sijaishuollossa pyritään aktiivisesti luomaan edellytykset sille, että lapsi voisi palata kotiin silloin, kun se on hänen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa kannalta mahdollista. Sijaishuollon keskeinen tavoite on turvata lapselle hyvä hoito ja kasvatusta kodin ulkopuolella sekä samalla tehdä tiivistä yhteistyötä perheen kanssa kotiinpaluun tukemiseksi. Lastensuojelulain (LsL) mukaan sijaishuolto on aina väliaikainen ratkaisu, jonka aikana pyritään mahdollisuuksien mukaan vahvistamaan lapsen ja perheen voimavaroja. Työskentely voi sisältää esimerkiksi vanhempien ohjaamista ja tukemista sekä lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen kehittämistä.

Kyselyyn vastanneista kolme on arvioinut vanhemmuuden tukemisen erityisosaamisen täysin riittäväksi ja kolme jokseenkin riittäväksi (Taulukko 9). Vastauksissa on tuotu esiin yksiköissä työskentelevien perhekuntoutusohjaajien työpanoksen suuri merkitys vanhemmuuden tukemistyössä.

Taulukko 9. Arvioi yksikön erityisosaamista – Vanhemmuuden tukeminen

”Perhekuntoutusohjaajan työskentely vanhempien kanssa hyvää ja erittäin tärkeää.”

”Perhetyö [perhekuntoutusohjaajan] toteuttamana on erittäin laadukasta.”

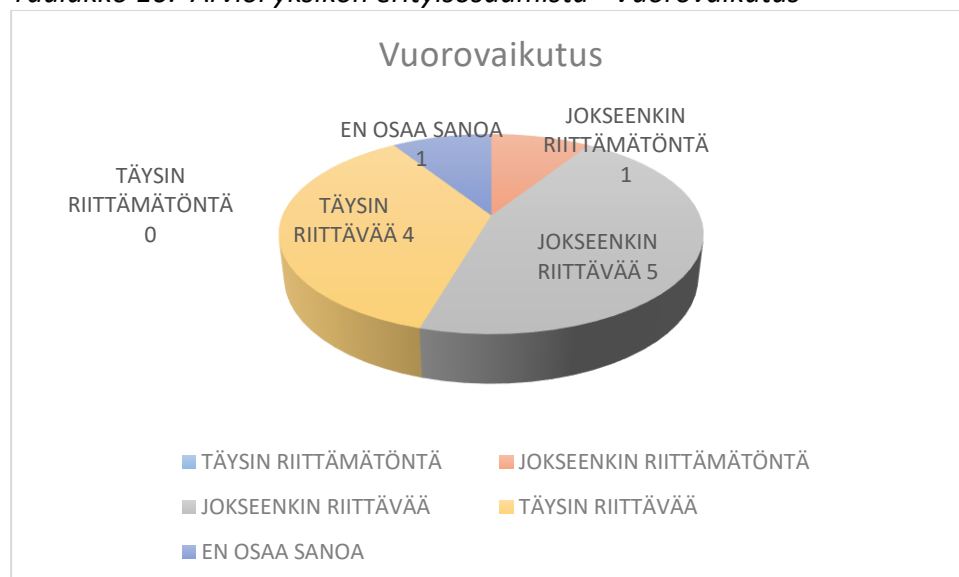
”[Perhekuntoutusohjaajan] työpanos on ollut monen lapsen kohdalla erittäin hyvä asia ja tuonut selkeyttä työskentelyyn vanhempien kanssa.”

Ja ylipäätään mahdollistanut vanhempien kanssa työskentelyn nopealla aikataululla.”

”Perheterapeutin työskentely on ollut yleensä [yksikön] suurin anti.”

Moniammatillinen työskentely sekä tiivis yhteistyö sijaishuollossa on lapsen edun näkökulmasta erittäin tärkeää. Aito kumppanuus sekä vuorovaikutus sosiaalityöntekijän ja sijaishuollon välillä on lapsen edun toteutumisen kannalta merkittävää. Vuorovaikutuksen ja yhteistyön haasteet eivät aina selity resurssipulalla tai kiireellä, vaan niihin vaikuttavat myös organisaatorakenteet, työntekijöiden ammattitaito, omat elämäkokemukset sekä sijaishuollon toimintaympäristön tuntemus. Vuorovaikutusta sijaishuollossa tapahtuu monisuuntaisesti eri toimijoiden sekä lapsen ja hänen perheensä välillä. Sosiaalityöntekijöille suunnatussa kyselyssä vuorovaikutusta ei määritelty tarkemmin, mutta avoimien vastausten perusteella vastaajat ovat käsitelleet vuorovaikutusta lähinnä sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltoyksikön välisenä. Vuorovaikutus yleisellä tasolla on koettu riittäväksi, joka tulee ilmi myös erityisosaamista arvioivassa osiossa (Taulukko 10).

Taulukko 10. Arvioi yksikön erityisosaamista - Vuorovaikutus

”Yhteistyö on sujunut mielestäni hyvin.”

”Hyvä luottamuksellinen yhteistyö, pelataan samaan maaliin. Viestinnässä aina parannettavaa puolin ja toisin.”

”Yhteistyön sujumisessa on varmasti vaihtelevuutta, mutta pääsääntöisesti kokemukset ovat hyviä.”

Vastauksissa on myös nostettu esiin sijaishuollon työntekijän sekä sijoitetun lapsen välisen vuorovaikutuksen elementti.

”Ehkä voisi pysähtyä miettimään työntekijän omaa osuutta ja roolia lapsen kanssa yhteistyösuhteessa.”

”Toivoisin enemmän lasten houkuttelua yhteistyösuhteeseen ja myös työntekijän oman osuuden ja roolin tunnistamista siihen. Välillä jää vaikutelma, että lapset ovat paljon omissa huoneissaan ja työntekijät toimistossa. Toivoisin enemmän läsnäoloa sekä vahvuuksien nostamista arjessa. Tässä on toki vaihtelua eri työntekijöiden välillä ja osalle tämä kuuluu tapaan tehdä työtä.”

Yhteistyön toimivuus on parhaimmillaan onnistunutta muutostyöskentelyä, joka tapahtuu koko lapsen ympärillä toimivan verkoston yhteistyönä. Sijaishuoltoyksikkö on käytännössä yhteistyötä koordinoiva taho järjestäessään lapsen koulunkäynnin sekä hoitokontaktien toteutumisen.

”[Yksikön] sijaishuollolla on pysäytetty lapsen tilanne hyvin ja pyritty mahdollistamaan koulunkäynnin, yhteydenpidon ja hoitokontaktien jatkuminen. Tämä on sujunut pääsääntöisesti hyvin.”

Sijaishuollon laadukas toteutuminen lapsen näkökulmasta näyttäytyy tutkimukseni perustella ensisijaisesti rakenteellisena ja resursseihin kytkeytyvänä kysymyksenä. Sosiaalityöntekijöiden tuottamissa vastauksissa esiin nousevat havainnot ja huomiot palautuvat pohjimmiltaan resurssien riittävyyteen ja kohdentamiseen. Resurssien jakautuminen voidaan nähdä organisaatiotason ja rakenteellisten ratkaisujen määrittämänä ulottuvuutena, joita yksittäisten työntekijöiden yhteistyö ja ammatillinen toiminta eivät yksin kykene ratkaisemaan.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen on vahvasti suojattu lainsäädännöllä. Jokaisella lapsella on oikeus kasvaa ympäristössä, joka turvaa hänen etunsa, vastaa hänen tarpeisiinsa ja edistää hänen tasapainoista sekä monipuolista kehitystään. Ihanteellisinta on, että nämä kasvuolosuhteet voidaan taata lapsen omien vanhempien kodissa, mutta aina tämä ei ole mahdollista. Tällöin lapsen edun ja turvallisen lapsuuden varmistamiseksi hänelle voidaan järjestää lastensuojelun sijaishuoltoa. (Saastamoinen 2020, 4.)

Lastensuojelun sijaishuolto on yksi vaativimmista sosiaalihuollon tehtävistä niin lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle, kuin sijaishuoltoa käytännössä toteuttaville työntekijöille. Lapsen sijaisihuollon on edistettävä hänen hyvinvointiaan ja kehitystään sekä mahdollistettava lastensuojelun tarpeessa olevalle lapselle hänen tarvitsema tuki. Sijaishuollossa oleva lapsi on haavoittuvassa asemassa, vailla mahdollisuutta kasvaa omassa kodissaan ja usein myös traumaattisten kokemusten kuormittama. Siksi sijaishuollon on perushoivan ja hyvinvoinnin turvaamisen lisäksi oltava myös eheyttävää ja korjaavaa. Laadukkaan sijaishuollon toteuttamien on lainsäädännöllä määrättyä, mutta käytännön tutkimustieto sen vaikuttavuudesta on puutteellista.

Tässä tutkimuksessa tarkastelin Hyvinvointialueen sijaishuoltoyksiköiden toimintaa sosiaalityöntekijöiden näkemysten perusteella. Tutkimuskysymys asettui aineiston perusteella selvittämään millä tavoin sosiaalityöntekijöiden käytännön kokemukset ja näkemykset heijastavat Hyvinvointialueen omien sijaishuoltopaikkojen toimintaa. Kyselyn tulosten pohjalta Hyvinvointialueen on mahdollista nähdä oman sijaishuollon vahvuuksia sekä löytää kehittämiskohteita. Sijaishuollon palveluntuottajia arvioidaan säännöllisesti lakisäätöisen valvonnan, palvelun tuloksellisuuden sekä laadun näkökulmasta, samaa toimintamallia olisi hyvä toteuttaa jatkossa myös Hyvinvointialueen omissa sijaishuoltopaikoissa. Monipuolista tietoa sekä sen analysointia ja soveltamista tarvitaan myös esihenkilötyön päätöksenteon tueksi (Raatikainen 2014, 126).

Elina Aaltio ja Pia Eriksson (2023) kirjoittavatkin sijaishuollon mustan laatikon avaamisesta vaikuttavuuden ja laadun arvioimiseksi. Artikkelissa todetaan sijaishuollon olevan lukematon määrä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavia interventioita sekä hoidollisia ja huollollisia toimenpiteitä, mikä tuli esiin myös tutkimuksessani. Itsessään lastensuojelun sosiaalityö on vain murto-osa sijaishuoltoon sosiaalityöntekijän ollessa kuitenkin vastuussa sijaishuollon vaikutusten seurannasta ja arvioinnista. Tutkimusnäyttö voi parhaimmillaan mahdollistaa työn organisoinnin tehostamista, toimintatapojen arvioimista, uusien työmenetelmien käyttöönottoa sekä palvelujen kustannusvaikuttavuuden arviointia (Kuusinen-James & Rajavaara & Tapola-Haapala 2023, 31).

Tutkimukseni tuo esiin tiiviin yhteistyön tärkeyden sijaishuollon toteuttajien sekä sosiaalityöntekijöiden välillä. Aineisto ilmentää myös sijaishuollossa olevan lapsen yksilöllisten tarpeiden sekä työskentelyn tavoitteiden tarkan määrittelyn tärkeyttä sekä erilaisten toimintamahdollisuuksien selventämistä sijaishuoltoon suunniteltaessa. Tutkimukseni pääteemaksi nousikin resurssi ja sen monet eri muodot, joihin aineisto kokonaisuudessaan viittaa. On keskeistä huomioida, että resurssin käsite ei rajoitu ainoastaan henkilöstöresursseihin; tutkimukseni tulokset osoittavat, että resurssit muodostuvat tiedollisista, ammatillisista ja koulutuksellisista ulottuvuuksista, fyysisestä toimintaympäristöstä sekä yhteistyön ja muiden sijaishuollon toimintaa tukevien panostusten kokonaisuudesta.

Julkisten organisaatioiden toimintaa säätelee virkamiesvastuu, lainsäädäntö, hyvän hallinnon periaatteet sekä etiikka. Julkisin varoin kustannetulta toiminnalta edellytetään myös korkeaa palvelun laatua sekä kustannustehokkuutta, joka edellyttää olemassa olevien resurssien käyttämistä mahdollisimman tehokkaasti. (Viitala & Jylhä 2019, 332–334.) Laadukkaan ja vaikuttavan sijaishuollon toteuttaminen on ensisijaisesti lapsen edun toteuttamista, mutta organisaation sekä yhteiskunnan näkökulmasta kallis palvelu, eikä kustannustehokkuutta voida ohittaa sitä suunniteltaessa. Sijaishuollon suunnitelmallinen arviointi ja tutkiminen tukee myös taloudellisten resurssien tehokasta hyödyntämistä.

Sijaishuoltoyksiköiden toiminnassa olevat vakiintuneet käytännöt voivat luoda vakautta, ennakoitavuutta sekä turvallisuutta, mikä auttaa henkilöstöä hallitsemaan vaativia tilanteita ja ylläpitämään lapsen arjen sujuvuutta. Ne voivat myös mahdollistaa nopeita päätöksiä sekä tehokasta työnjakoa, mikä on tärkeää resurssien ollessa rajallisia. Toisaalta tiukasti juurtuneet toimintatavat voivat vahvistaa vanhoja käytäntöjä ja estää uusien, tutkimusperustaisten tai lapsen yksilöllisiin tarpeisiin mukautettujen työskentelytapojen omaksumisen. Tämä voi johtaa palvelun laadun heikkenemiseen, jos rutiinit syrjäyttävät joustavuuden, yksilöllisen kohtaamisen tai vuorovaikutuksen lapsen ja hänen verkostonsa kanssa. Esimerkiksi tiukasti määritellyt päivärytmit voivat rajoittaa henkilöstön kykyä reagoida muuttuviin tilanteisiin tai lapsen tarpeisiin.

Siten työyhteisön kulttuuri ja toimintatavat ovat keskeinen laadun resurssi. Ne voivat vahvistaa tai heikentää sijaishuollon palvelun laatua riippuen siitä, miten joustavasti, oppimishaluisesti ja reflektiivisesti työyhteisöt toimivat. Laadun varmistamiseksi on tärkeää luoda mahdollisuuksia käytänteistä keskustelulle, arvioida niiden toimivuutta ja muuttaa niitä tarvittaessa. Pohdittavaksi jääkin, onko kyse resursseista vai pikemminkin resurssihukasta, eli siitä, ettei kaikki osaaminen tule näkyväksi tai käytäntöön rakenteellisista seikoista johtuen.

Organisaation sisällä kerätyllä tiedolla johtaminen vaatii sudenkuoppien välttämiseksi monialaista pohdintaa, perusteluja sekä sensitiivistä, mutta samalla objektiivista lähestymistapaa. Tieto tutkimuksestani herätti tunteita sekä sijaishuoltoyksiköissä, että sosiaalityöntekijöissä; omaan työhön kohdistuva tutkimus voidaan kokea arviointina tai arvosteluna. Johtamisessa näiden tunteiden käsittely ja avoin keskustelukulttuuri luovat turvallisuudentunnetta ja vähentävät mahdollisten vastakkainasettelujen riskiä (Syväjärvi ym. 2007, 4). Saavutetun tiedon hyödyntäminen edellyttääkin organisaatiolta tukea ja ajallista mahdollisuutta työntekijöille tutustua ja arvioida tutkittua tietoa näyttöön perustuvan tiedon hyödyntämiseksi (Aaltio & Kannasoja 2024, 230).

Sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuollon henkilöstön työnkuviin liittyvät vastuut ja lakisääteiset velvollisuudet edellyttävät yhteistä tarkastelua ja systemaattista keskustelua. Yhteistyön kehittämisen kannalta keskeistä on myös tiedonvaihto siitä, millaista osaamista ja resursseja sijaishuollon yksiköissä on käytettävissä. Kysymys on

erityisen merkittävä tilanteissa, joissa toimijoiden roolit näyttäytyvät epäselvinä, mikä voi johtaa ristiriitaisiin toimintatapoihin. Sosiaalityöntekijöiden käsityksen sijaishuollon yksistöiden arjen käytännöistä voivat olla puutteellisia tai poiketa yksistöiden omasta näkemyksestä, jolloin osapuolten kokemusten ja tulkintojen välinen epäsuhta vaikeuttaa lapsen edun mukaisen työn toteutumista.

Sijaishuollon kehittämisessä on tutkimukseni perusteella keskeistä kiinnittää huomiota sijaishuoltoyksistöiden profilointiin ja sen tarkentamiseen, jotta sosiaalityöntekijöillä olisi käytettävissään riittävä ja ajantasainen tieto yksistöiden osaamisesta ja toimintakyvystä. Lisäksi dokumentoinnin merkitys on merkittävässä roolissa erityisesti lapsen asioiden suunnittelussa, sillä sen avulla sosiaalityöntekijät voivat muodostaa kokonaisvaltaisemman käsityksen lapsen tilanteesta ja tarpeista.

Sosiaalityössä on viime vuosikymmenen aikana lähdetty hyödyntämään systeemistä työtettä, joka näyttäytyy lastensuojelun sijaishuollossa kokonaisvaltaisena lähestymistapana, jossa huomio kohdistuu yksilön lisäksi hänen perheensä, verkostonsa ja toimintaympäristönsä vuorovaikutussuhteisiin. Systeemisyyden vahvempi hyödyntäminen sijaishuollon toteuttamisessa vastaisi tutkimukseni esiin tuomiin sijaishuollon haasteisiin yhteistyön ja ymmärryksen syventämiseksi. Systeemisyyden ideologiaa voisi hyödyntää myös organisaation sisäisessä toiminnassa tarkastellen viranomaisverkoston yhteistyön ja vuorovaikutuksen merkityksiä sijaishuollon toteuttamiselle.

Hyödyllisinä jatkotutkimuskohteina näen sijaishuollon työntekijöiden sekä sijaishuollossa olevien lasten ja heidän läheisverkostonsa näkökulman esiin tuomisen sekä näiden tulosten vertailun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiin. Tämä tutkimustieto avaisi yhteistyön pulmakohtia laajemmin ja mahdollistaisi sen perusteella suunnitelmallisen sekä osallistavan kehittämistoiminnan. Tutkimuksellisesti arvioitavaa olisi tarkastella sosiaalityöntekijöiden käsityksiä siitä, mitä he pitävät riittävän hyvänä sijaishuoltona. Tämä näkökulma tarjoaa mahdollisuuden hahmottaa sijaishuollon laatua koskevia käytännön odotuksia, joita sosiaalityöntekijät asettavat yksistöiden toiminnalle. Samalla se avaa mahdollisuuden tarkentaa ja jäsentää käsitettä riittävän hyvää sijaishuolto tutkimuksellisenä konstruktiona, jonka avulla voidaan paremmin ymmärtää

miten sosiaalityön ammattilaiset määrittävät lapsen edun toteutumista ja millaisia kriteereitä he pitävät keskeisinä laadukkaan hoivan, kasvatuksen ja osallisuuden varmistamisessa. Näin sosiaalityöntekijöiden käsityksen eivät ainoastaan kuvaisi yksilöllisiä näkemyksiä, vaan he heijastavat myös laajemmin lastensuojelun rakenteellisia ja institutionaalisia käytäntöjä. Tutkimustiedon avulla organisaatio voi myös laatia koulutussuunnitelmia vastaamaan käytännön työn tarpeita.

Tutkimuksessani tulee näkyväksi myös sosiaalityöntekijän asema tutkijapositiona myös käytännön työssään. Työ edellyttää päätöksentekoa, kirjaamista sekä oman työn arviointia ja rakenteellisen sosiaalityön tuottamista. Asiakastyössä sosiaalityöntekijä tekee jatkuvaa havainnointia, arvioi vaikuttavuutta sekä dokumentoi näitä. Tämä on verrattavissa tutkijan työhön, jossa jatkuvasti tehdään päätöksiä tutkimuksen suunnasta, valintojen ja päätösten vaikutuksesta tutkimuksen suuntaan, eettisiä kysymyksiä sekä omaa asemaa suhteessa tutkittaviin. (Kostamo-Pääkkö 2025.) Sosiaalityöntekijöiden näkemysten vahvempi hyödyntäminen sijaishuollon kehittämisessä on myös tästä näkökulmasta suotavaa, ellei jopa organisaatiota velvoittavaa.

Organisaation strategia määritteleeekin, millaista osaamista tarvitaan ja jotta osaaminen vastaa organisaation tarpeisiin, tulee sen kehittämisen olla johdettua. Osaamisen kehittämisellä on myös vaikutusta henkilöstön hyvinvointiin ja sitä kautta myös pitovoimaan. Henkilöstö tuottaa toiminnan vaatiman työn ja sen osaamista voidaankin pitää organisaation tärkeimpänä pääomana. Organisaation inhimillinen pääoma taas syntyy henkilöstön asenteista, tiedoista ja taidoista (Viitala 2021, 32).

Sijaishuollolla on merkittävä rooli paitsi yksittäisten lasten hyvinvoinnin turvaamisessa myös laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Sijaishuollossa toteutuvat ratkaisut ja käytännön vaikuttavat suoraan lasten kasvuun, kehitykseen ja osallisuuden kokemuksiin, jotka puolestaan heijastuvat heidän myöhempään elämäänsä aikuisina yhteiskunnan jäseninä. Näin ollen sijaishuollon laatu ja sen kehittämiseen liittyvät ratkaisut eivät ainoastaan tue lasten yksilöllisiä tarpeita, vaan niillä on myös pitkän aikavälin vaikutuksia yhteiskunnan sosiaaliseen pääomaan, osallisuuteen ja hyvinvoinnin jakautumiseen tulevaisuudessa

Lähteet

- Aaltio, Elina & Eriksson, Pia (2023) Sijaishuollon mustaa laatikkoa ryhdytty avaamaan vaikuttavuuden ja laadun arvioimiseksi. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (2023):3, 319–323.
- Aaltio, Elina & Isokuortti Nanne (2021) Lastensuojelun tutkimusperustan vahvistamisen haasteita ja mahdollisuuksia. *Kasvun tuki – aikakauslehti*, 1(2). <https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/128198>. Viitattu 6.8.2025.
- Aaltio, Elina & Kannasoja Sirpa (2024) Katsaus lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön vaikuttavuustutkimukseen Suomessa. Teoksessa Kiili, Johanna & Jaakola, Anne-Mari & Anis, Merja & Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina (toim.) *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 229–244.
- Aaltio Elina & Laajasalo Taina & Pia Eriksson (2024) Short-Term Effectiveness of Residential Out-of-Home Care for Children and Youth—A Scoping Review. *British Journal of Social Work* 54, 3135–3157.
- Aer, Janne (2012) *Lastensuojel oikeus*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Aldrich, Howard.E. & Martinez, Martha A. (2001) Many are called, but few are chosen: An evolutionary perspective for the study of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 25 (4), 41–56. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.ulapland.fi/doi/epdf/10.1177/104225870102500404> Viitattu 10.3.2025.
- Araneva, Miriam (2016) *Lapsen suojelu - toteuttaminen ja päätöksenteko*. Helsinki: Talentum Pro.
- AsiakasL Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812
- Chan, Walter Wai Tak (2018) Solidarity and heart – The Development of Structural Social Work: A Critical Analysis. *Critical Social Work*, 19(1), 21–41. <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/view/6030/5031>. Viitattu 10.4.2025.
- Elo, Satu & Tohmola, Anniina & Kajula, Outi & Kääriäinen Maria (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 2022. 34(4), 215–225.
- Eriksson, Pia & Harrikari Timo (2023) Lastensuojelun sijaishuollon palvelutuotannon muutos 2018–2023 Yksityistymisen ja markkinoistumisen trendien tarkastelu *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (2023) 5–6, 552–260.
- Eriksson Pia & Malja, Marjo & Petrelius, Päivi & Puustinen-Korhonen, Aila (2019) Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja Terveysministeriön julkaisuja 2019:8.
- Eriksson, Pia & Heino, Tarja & Porko, Petta (2018) Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. *Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi* 21/2018. Helsinki: Juvenes Print Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136436/THL_TYO_21_2018_korj.111119_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 28.12.2024.
- FINTO (2025) <https://finto.fi/fi/> Viitattu 3.8.2025.
- Flink, Niko & Aaltio, Elina (2020) Hyvinvoinnin ja muutoksen mittarit systeemissä lastensuojelussa. *Työpaperi* 11/2020. THL.

- https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139299/URN_ISBN_978-952-343-473-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 16.7.2025.
- Fook Jan (2019) Critical Social Work and Social Justice. Teoksessa Webb Stephen A (toim.) The Routledge Handbook of Critical Social Work. Taylor & Francis Group, 25–28.
- Garrett, Paul Michael (2013) Pierre Bordieu. Teoksessa Social Work Theories and Methods. 2nd Edition. Los Angeles: Sage, 36–45.
- Ghosh, Somonnoy & Srivastava, Bhuben. K. 2014. Construction of a reliable and valid scale for measuring organizational culture. *Global Business Review* 15(3), 583–596.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0972150914535145>. Viitattu 18.7.2025.
- Gray, Mel & Webb, Stephen (2013) Critical Social Work. Teoksessa Gray, Mel & Webb, Stephen (toim.) A Social Work Theories and Methods. 2nd Edition. Los Angeles: Sage, 99–109.
- Heino, Tarja & Lappalainen, Elina & Ranta, Heikki & Weckroth, Niina (2021) Lastensuojelun 24/7-yksiköt. Palvelutuotannon moninaisuus ja haasteet. THL. Raportti 6/21.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142682/URN_ISBN_978-952-343-666-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 6.1.2025.
- Heinonen Jari (2014) Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. EU: United Press Global, 37–63.
- Helander, Nina & Ahonen, Olli & Houhala, Keijo & Jääskeläinen, Aki (2020) Tiedolla johtaminen julkisella sektorilla: Käytännön tapauksia eri hallinnon aloilta. *Focus Localis* 3/20.
- Hiilamo, Heikki & Kääriälä, Antti (2023) Sijaishuollon laatua ja vaikuttavuutta on parannettava. *Yhteiskuntapolitiikka* 88 (2), 195–199.
- Hiltula, Maija & Kempainen, Tarja & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Liikanen, Sanna-Liisa & Sotaniemi, Ulla (2024) Sosiaalihuollon ammattilaiset pohjoisella yhteistyöalueella. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisu 54.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2015) Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holma, Tupu (2009) LapsiARVI-kriteerit-perusvaatimukset lastensuojelupalveluiden laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. Kuntaliiton verkkojulkaisu. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2009/1282-lapsiarvi-kriteerit-perusvaatimukset-lastensuojelupalvelujen-laadulle-opas>. Viitattu 5.8.2025.
- Huikko, Eeva & Peltola, Katriina & Aalto-Setälä, Terhi (2023). Lasten ja nuorten mielenterveyden vaikuttavuuden lisääminen. Kansallisen lapsistrategien toimenpiteen 13 loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 3/2023.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146096/URN_ISBN_978-952-408-015-6.pdf?sequence=1. Viitattu 21.8.2025.
- Hujala, Tuomas & Laihonon, Harri (2021) Effects of knowledge management on the management of health and social care: a systematic literature review. *Journal of Knowledge Management*. 25 (11), 203–221.

- <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/jkm-11-2020-0813/full/pdf> Viitattu 12.1.2025.
- Hämäläinen, Juha & Vanjusov, Heidi & Vornanen, Riitta & Välimäki Sanna (2021) Asiakasturvallisuus lastensuojelussa. Teoksessa Jylhä, Virpi & Kekoni Taru & Kuri Taina (toim.) Asiakasturvallisuus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus, 161–187.
- Hämäläinen, Juha (2015) Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. EU: United Press Global, 65–86.
- Jalonen, Harri (2015) Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Teoksessa Virtanen, Petri & Stenvall, Jari & Rannisto, Pasi-Heikki (toim.) Tiedolla johtaminen hallinnossa – teoriaa ja käytäntöjä. Tampere: University Press, 40–88.
- Jokiranta, Harri (2024) Tietokäytäntöjen tiedontuotannon poliittisuus ja yhteydet yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Luentotalenne. Lapin Yliopisto.
- Juuti, Pauli & Virtanen, Petri (2000) Organisaatiomuutos. Helsinki: Otava.
- Kananen, Jorma (2017) Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai Pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina (2019) Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:4. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 5.1.2025.
- Kemppainen, Tarja & Ojaniemi Pekka (2012) Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kemppainen, Tarja & Väyrynen Sanna (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Tampere: Juvenes Print, 43–64.
- Kielitoimiston sanakirja (2025) <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/laatu?searchMode=all>. Viitattu 5.8.2025.
- Kihn, Lili-Anne (2015) Laatu kolmesta tarkastelunäkökulmasta; tekninen, kaupallinen ja palveluun liittyvä laatu. Teoksessa af Ursin, Klaus & Pekkola, Elias & Stenvall, Jari (toim.): Felix byrokratia? Julkinen hallinto kaiken huomioimisen taitona. Tampere: Tampere University Press, 283–301.
- Kiili, Johanna & Jaakola, Anne-Mari & Anis, Merja & Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina (2024) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö 2020-luvulla. Teoksessa Kiili, Johanna & Jaakola, Anne-Mari & Anis, Merja & Lamponen, Tuuli & Stenvall, Elina (toim.) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus, 7–18.
- Korhonen, Päivi (2023). Kysy ja kuuntele -hanke: tutkimustietoa sijaishuollon työn tueksi. Teoksessa Kekkonen, Elina & Jahnukainen, Johannes (toim.) Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Lastensuojelun Keskusliitto, 9–17. <https://www.lskl.fi/wpcontent/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>. Viitattu 16.7.2025.
- Korhonen, Päivi & Eriksson Pia (2021) Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat – Katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin. THL Työpäperi 34/2021.

- Koskinen, Simo (2003) Suomalaisen yhteisösozialiteetin kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Laitinen Merja, Pohjola Anneli (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-Kustannus, 206–236.
- Kostamo-Pääkkö, Kaisa (2025) Tiedontuottamistavat ammattikäytäntöjen, palvelujärjestelmän ja asiakkaiden tilanteiden tutkimisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Luentotalenne. Lapin Yliopisto.
- Kuusinen-James, Kirsi & Rajavaara Marketta & Tapola-Haapala Maria (2023) Näyttöperusteisen sosiaalityön lähtökohtia. Teoksessa Heino Eveliina & Kara Hanna & Simola Jenni (toim.) Tutkiva sosiaalityö - Sosiaalityö ja moninaisuus. Talentia-lehti & Sosiaalityön tutkimuksen seura, 19–36.
- Käpylä, Jonna & Salenius Henna (2013) Tietojohtajan taskukirja – Tietojohtamisen näkökulmia aluejohtamiseen. Tampereen teknillinen yliopisto. Tietojohtamisen tutkimuskeskus Novi. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-15-3103-3>. Viitattu 12.1.2025.
- Kääriäinen, Aino (2024) Tekstit sosiaalityössä. Asiakirjat, kirjoittaminen ja tiedonmuodostus. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Laajasalo, Taina & Manninen, Marko (2020). Väkivaltaa ja kaltoinkohtelua kokeneiden sijoitettujen nuorten traumakokemukset ja hoito. Teoksessa Heino, Tarja (toim.) Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa, 118–126. https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%20auttaa_22022021.pdf?sequence=9&isAllowed=y. Viitattu 21.8.2025.
- Laihonen, Harri & Hannula, Mika & Helander Nina & Ilvonen, Ilona & Jussila, Jari & Kukko, Marianne & Kärkkäinen, Hannu & Lönnqvist, Antti & Mylläniemi, Jussi & Pekkola, Samuli & Virtanen, Pasi & Vuori, Vilma & Yliniemi, Terhi (2013) Tietojohtaminen. Tampere: Juvenes Print.
- Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 14.4.2023/703
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 14.4.2023/741
- LsL Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
- Lehmuskoski, Antero & Palm, Niina & Korhonen, Katja & Suhonen, Marko (toim.) Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille. THL. <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/display/JULSOSK?preview=/125252135/242061601/Kanta-palvelujen%20k%C3%A4sikirja%20sosiaalihuollon%20toimijoille%20v4-3.pdf>. Viitattu. 23.8.2025.
- Lumijärvi, Ismo (1996) Mitä on laatu sairaanhoitopalveluissa? Vertailututkimus sairaalan henkilöstöryhmien ja potilaiden priorisoimista hoidon laatutekijöistä: esimerkkinä Pietarsaaren sairaala. Vaasan yliopiston julkaisuja ja tutkimuksia: 207.
- Malley, Juliette & Fernandez, José-Luis (2010). Measuring quality in social care services: Theory and practice. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 81(4), 559–582.
- Malmivaara, Antti (2022) Vaikuttavuus sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Duodecim Oy.
- Metsämuuronen, Jari (2005) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Moreau, Maurice (1979) A structural approach to social work practice. *Canadian Journal of Social Work Education*, 5 (1), 78–94.
- Mullaly, Bob & Dupré, Marilyn (2019) *The New Structural Social Work. Ideology, theory and Practice*. 4th Edition. Toronto: Oxford University Press.
- Mullaly, Bob (2007) *The new structural social work*. 3. painos. Toronto: Oxford University Press.
- Murray, Kate & Hick, Steven (2013) *Structural Social Work*. Teoksessa Gray, Mel & Webb, Stephen (toim.) *A Social Work Theories and Methods*. 2nd Edition. Los Angeles: Sage, 110–125.
- Niiranen, Vuokko (2014) Johtamistyön sisältö ja johtamisen moniulotteisuus. Teoksessa: Niiranen, Vuokko & Joensuu, Minna & Lammintakanen, Johanna (toim.) *Johtajana muutoksissa*. Helsinki: Kuntaliitto, 43–56.
- Närhi, Kati & Rantamäki, Niina & Kannasoja, Sirpa & Kokkonen, Tuomo & Ruonakangas, Santra (2023) Johdatus rakenteelliseen sosiaalityöhön. Teoksessa: Närhi, Kati & Kannasoja, Sirpa & Kokkonen, Tuomo & Rantamäki, Niina & Ruonakangas, Santra (toim.) *Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa*. Jyväskylän yliopisto. *Sophi* 154, 6–21. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9712-0>. Viitattu 9.4.2025.
- Närhi, Kati (2023) Rakenteellisen sosiaalityön perinteet. Teoksessa: Närhi, Kati & Kannasoja, Sirpa & Kokkonen, Tuomo & Rantamäki, Niina & Ruonakangas, Santra (toim.) *Rakenteellisen sosiaalityön tila ja tulevaisuus Suomessa*. Jyväskylän yliopisto, *Sophi*, 154, 22–48. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9712-0>. Viitattu 9.4.2025.
- Patton, Michael Quinn (2002) *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Sage Publications.
- Payne, Malcolm (2021) *Modern Social Work Theory*. 4th edition. Oxford University Press.
- Piirainen, Keijo (2022) Osaamisella kohti hyvinvointia. Rakenteellisen sosiaalityön opas. *Diak Työelämä* 29. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/784052/DIAK_TYOELAMA_29_TAITTO_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 8.7.2025.
- Pohjola Anneli & Laitinen Merja & Seppänen Marjaana (2014) Rakenteellisen sosiaalityön jäsentyminen. Teoksessa: Pohjola Anneli, Laitinen Merja & Seppänen Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. EU: United Press Global, 281–294.
- Pohjola, Anneli (2003) Sosiaalityön koulutuksen tila ja paikka. Teoksessa Laitinen Merja, Pohjola Anneli (toim.) *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 145–165.
- Pohjola, Anneli (2014) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Anneli Pohjola & Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. EU: United Press Global, 16–35.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2020) Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, Anu & Juuti Pauli (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 75–85.
- Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö*. Vastapaino. Tampere: Vastapaino, 75–97.

- Raatikainen, Jaana (2014) Sosiaalityön lähi- ja keskijohdon johtamisosaaminen. Teoksessa Niiranen, Vuokko & Joensuu, Minna & Lammintakanen, Johanna & Kerkkänen, Mervi (toim.) Johtajana muutoksissa. Acta julkaisusarja 253. 125–128.
- Rajavaara, Marketta (2007) Vaikuttavuusyhteiskunta: sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten todentamiseen. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 84. Kelan tutkimusosasto.
- Rossi, Eeva (2021) Tutkija vai sosiaalityöntekijä? Autoetnografinen tarkastelu tutkijasosiaalityöntekijän positioista. Janus 29 (1), 37–53.
- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu (2004) Lastensuojelupalvelujen onnistumisen arviointi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Räty, Tapio (2023) Lastensuojelulaki: Käytäntö ja soveltaminen. Viides uudistettu painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Saastamoinen, Kati (2008) Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Saastamoinen, Kati (2020) Lapsi sijaishuollossa. Yhteydenpido rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Keuruu: Edita Publishing Oy.
- Salovaara, Samuel & Surakka, Anne & Silen, Marianne & Lääveri, Tinja (2023) Tietojärjestelmät ja sosiaalipalveluiden tiedolla johtaminen. Focus Localis, 51(2), 43–61. <https://journal.fi/focuslocalis/article/view/122193>. Viitattu 20.7.2025
- Schreier, Margrit (2012) Qualitative Content Analysis in Practice. Los Angeles: Sage.
- SHL Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 30.12.2024/1301
- Sinkkonen, Jari (2015) Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Tervonen-Arnkil, Kaisa (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Duodecim, 148–164.
- STM (2024) www.stm.fi/sosiaalityo. Viitattu 10.4.2025.
- Syvjärvi, Antti & Perttula, Juha & Stenvall, Jari & Majoinen, Kaija & Vakkala, Hanna (2007) Psykologisen johtamisen haaste kompleksisessa muutostilanteessa ja ihmisen muutosdynamiikassa. Hallinnon tutkimus 3, 3–17.
- Talentia (2017) Arki, arvot ja etiikka – Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>. Viitattu 10.4.2025.
- Taskinen, Helena (2011) Organisaatiomuutosten johtaminen. Teoksessa Rissanen, Sari & Lammintakanen, Johanna (toim.) Sosiaali- ja terveysjohtaminen. WSOY Pro. Helsinki, 145–164.
- THL a (2025) Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto/sijoitus-avohuollon-tukitoimena>. Viitattu 13.4.2025.
- THL b (2025) Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-hankinta> THL. 13.4.2025.
- THL (2025) Tilastoraportti. Lastensuojelu 2024. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151397/Lastensuojelu%202024.pdf?sequence=1>. Viitattu 6.8.2025.
- Toikko, Timo & Rantanen Teemu (2009) Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>. Viitattu 29.12.2024.

- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf. Viitattu 15.1.2025.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 15.1.2025.
- Viirkorpi, Paavo (1990) Rakenteellisen sosiaalityön pakko ja mahdollisuudet. Julkaisuja 17. Helsinki: Sosiaalhallitus.
- Viitala, Riitta & Jylhä, Eila (2019) Johtaminen. Keskeiset käsitteet, teoriat ja trendit. Helsinki: Edita
- Vilkka, Hanna (2021) Tutki ja kehitä. Helsinki: PS-kustannus.
- Väätäjä, Heli & Tihinen Maarit & Vesterinen Soili & Saranki-Rantakokko Sirkka (2021) Sote-alan tiedolla johtamisen koulutusmallin kehittäminen Lapissa. Lapin Ammattikorkeakoulun julkaisuja. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 15/2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/513037/B_15_2021_Sote-alan_tiedolla_johtamisen_koulutusmallin_kehittaminen_Lapissa.pdf?sequence=1. Viitattu 13.1.2025.
- Webropol Tietosuojaseloste (2024) <https://webropol.fi/tietosuojaseloste/>. Viitattu 13.11.2024.
- Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>. Viitattu 15.1.2025.
- Yliruka, Laura & Alho, Sirkka & Petrelius, Päivi (2023) Systemisen lastensuojelun toimintamallin vaikuttavuutta etsimässä. Yhteiskuntapolitiikka 88 (1), 107–108.
- Zitting, Joakim & Hietapaikka, Laura & Laulainen, Sanna & Niiranen, Vuokko & Sinervo Timo (2020) Henkilöstön luottamus organisaatioon ja johtajiin sosiaali- ja terveystalvelujen organisaatiomuutoksessa. Janus vol. 28 (2), 168–184.

Liitteet

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Hei!

Oheisen kyselyn tarkoituksena on kartoittaa sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia Hyvinvointialueen omien lastensuojeluyksiköiden toimivuudesta ja kehittämistarpeista. Kyselyn tavoitteena on kerätä arvokasta tietoa, joka tukisi sijaishuollon kehittämistä sekä parantaisi sen vaikuttavuutta ja laatua.

Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja se on suunnattu lastensuojelun sekä perhesosiaalityön sosiaalityöntekijöille Hyvinvointialueella. Kyselyn täyttäminen vie noin 10–15 minuuttia ja siihen sisältyy kysymyksiä, jotka koskevat työskentelyn haasteita, kehittämisideoita ja kokemuksia lastensuojeluyksiköiden nykytilasta.

Vastausten käsittely on luottamuksellista eikä yksittäisten vastausten yhdistämistä vastaajaan tehdä. Kyselyn tuottamaa aineistoa voidaan hyödyntää myös mahdollisiin jatkotutkimuksiin.

Mielipiteenne on tärkeä ja auttaa meitä kehittämään sijaishuollon toimintaa entistä paremmaksi. Kysely on auki 13.12.2024 asti.

Mahdollisten kysymysten herätessä voitte olla yhteydessä johtava sosiaalityöntekijä

Kiitos osallistumisestanne!

Liite 2 Kyselylomakkeen runko

Miten sijaishuolto on vaikuttanut lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen?

Voit arvioida esimerkiksi lapsen psyykkisen kehityksen, elämänhallinnan ja turvallisuudentunteen, haasteiden kohtaamisen ja niihin vastaamisen, vahuuksien tunnistamisen ja kehittämisen tai arjen sujuvuuden näkökulmasta.

Arvioi yhteistyön toimivuutta sosiaalityöntekijän näkökulmasta.

Voit arvioida esimerkiksi yhteistyön luottamuksellisuutta, lapsen edun ensisijaisuutta, palautteen antamista ja vastaanottamista, yhteistyötä suhteessa muihin toimijoihin, roolien ja vastuiden selkeyttä ja viestinnän sujuvuutta.

Miten yksikössä dokumentoidaan lapsen arjen tapahtumat, kehitys ja hyvinvointi?

Esimerkiksi millaisia tietoja kirjataan lapsen päivittäisestä elämästä, kuten koulunkäynnistä, terveydestä ja sosiaalisista suhteista? Miten dokumentoinnissa huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet ja tavoitteet? Miten hyödynnät dokumentointia lapsen tilanteen arvioinnissa ja tukitoimien suunnittelussa? Kuinka dokumentointi auttaa tunnistamaan lapsen tarpeita ja kohdistama tarvittavia tukitoimia?

Miten kuvailisit yksikön profiilia, toimintakulttuuria ja arvoja?

Mitä kehitystarpeita olet havainnut yksikön nykyisessä toiminnassa?

Arvioi yksikön erityisosaamista

	Täysin riittämätöntä	Jokseenkin riittämätöntä	Jokseenkin riittävää	Täysin riittävää	En osaa sanoa
Päihderiippuvuus	☐	☐	☐	☐	☐
Neuroepätyypillisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Psyykkiset sairaudet	☐	☐	☐	☐	☐
Vuorovaikutus	☐	☐	☐	☐	☐
Vanhemmuiden tukeminen	☐	☐	☐	☐	☐
Läheissuhteiden ylläpitäminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kulttuuristen ulottuvuuksien ymmärrys	☐	☐	☐	☐	☐
Ikäkausien kehitystehtävien ymmärrys	☐	☐	☐	☐	☐
Lainsäädännöllinen osaaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Dokumentointi	☐	☐	☐	☐	☐

Tähän voit tarkentaa antamiasi arvioita ja tuoda yksityiskohtaisempia esimerkkejä.

Liite 3 Sijaishuollon laatukriteerit

Kriteeri 1 Lapsi saa sijaishuoltoapaikan, joka on hänen etunsa mukainen ja vastaa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Lapsen sisarukset sijoitetaan samaan paikkaan, ellei se ole lasten edun vastaista.

Kriteeri 2 Lapsi tai nuori kokee muuton sijaishuoltoapaikkaan turvallisena ja ennakoitavana sekä kokee itsensä tervetulleeksi.

Kriteeri 3 Sijaishuoltoapaikka on lapselle turvallinen kasvuympäristö. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi sijaishuoltoapaikassa.

Kriteeri 4 Sijaishuoltoapaikassa lapsi saa tukea kasvuunsa ja kehitykseensä ja sijaishuoltoapaikassa on lasta arvostava ja kannustava ilmapiiri.

Kriteeri 5 Lapsella on mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä, sijaishuoltoapaikan arkea sekä omaa asiakkauttaan koskevaan päätöksentekoon.

Kriteeri 6 Lapsi kokee kuuluvansa lapsuuden ja nuoruuden yhteisöihin myös sijaishuoltoapaikan ulkopuolella.

Kriteeri 7 Lapsen yhteydenpitoa läheisiin ihmisiin tuetaan. Lapsi kokee, että hänen läheisiään arvostetaan ja kunnioitetaan.

Kriteeri 8 Lapsi tietää oikeuksistaan ja oikeusturvakeinoista ja sijaishuoltoapaikassa kunnioitetaan lapsen itsemääräämisoikeutta.

Kriteeri 9 Lapsi saa hänelle kuuluvan varhaiskasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon sekä muut perus- ja erityistason palvelut

Kriteeri 10 Lapsi tuntee, että sijaishuoltoapaikasta muuttaminen on turvallista ja ennakoitavaa - jälleenyhdistämistilanteessa, - jälkihuoltoon itsenäistymisvaiheessa siirtyessä ja toiseen sijaishuoltoapaikkaan siirtyessä

Kriteeri 11 Itsenäistynyt nuori saa tarvitsemansa tuen ja palvelut jälkihuollossa

Kriteeri 12 Lapsi kokee, että hänen sijoituksensa, sen seuranta ja dokumentointi on suunnitelmallista ja häntä varten

Eriksson Pia & Malja Marjo & Petrelius Päivi & Puustinen-Korhonen Aila 2019: Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja Terveysministeriön julkaisu 2019:8.

Liite 4 Tutkimuslupa

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Perhe- ja sosiaalipalvelut/Lapsiperhepalvelut
Tulosaluejohtaja

04.03.2025/34 §

Asianumero	HA/279/13.00.00.01/2025
Päätöslaji	Opinnäytetyö
Otsikko	Luvan myöntäminen opinnäytetyöhön: Kuusimäki Heli, Hyvinvointialueen omien sijaishuoltoyksiköiden ominaisuudet sosiaalityöntekijöiden kuvaamina, Lapin yliopiston pro gradu
Päätöserustelut	<p>Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kyselytutkimuksen avulla, millaisia käsityksiä sosiaalityöntekijöillä on hyvinvointialueen omien sijaishuoltoyksiköiden toiminnasta lapsen edun näkökulmasta. Alustavana tutkimustehtävänä on lisätä ymmärrystä sosiaalityöntekijöiden odotuksista sijaishuoltoa kohtaan ja tuottaa hyvinvointialueelle tietoa sijaishuollon jalostamiseen.</p> <p>Opinnäytetyössä ei käytetä potilas- eikä asiakastietoja. Olen tutustunut hakemukseen liitteineen ja pidän opinnäytetyön suorittamista perusteltuna.</p>
Päätös	<p>Päätän myöntää tutkimusluvan ajalle 26.11.2024 – 30.9.2025 seuraavin ehdoin ja edellytyksin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - käytäntötutkimuksessa huolehdittava, että anonyymiteetti säilyy - saadut tiedot ovat salassa pidettäviä ja niitä saa käyttää vain lupahakemuksessa määritellyyn tutkimukseen, rekisteriselosteen mukaisesti - tutkimuksen aikana rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, että tutkimuksessa muodostuvat yksittäisen henkilön identifiointiin mahdollistavat tutkimusaineistot säilytetään omina asiakirjoista erillisinä aineistoina ja suojataan asiattomilta pääsyyiltä sekä manuaalisten että atk-tiedostojen osalta. - jos tutkimusasetelmissa, -henkilöissä tai tiedonkeruussa tulee muutoksia, tulee niistä ilmoittaa lupaviranomaiselle ja tarvittaessa hakea uusi lupa - tietosuojasyistä tutkimuksen tulokset tulee julkistaa siten, ettei niistä voi tunnistaa yksittäistä henkilöä. Tulosten raportoinnissa ja julkaisemisessa on noudatettava tieteen eettisiä ohjeita. - lupa voidaan peruuttaa, jos lupapäätöksen ehtoja rikotaan - lupapäätöksen saajan tulee antaa päätös tiedoksi kaikille tutkimusryhmän jäsenille ja valvoa ehtojen täyttymistä -henkilötietojen käsittely tapahtuu EU:n yleisen tietosuojasetuksen (GDPR) mukaisesti. <p>Luvan saanut on velvollinen toimittamaan tutkimuksesta tulleiden julkaisujen kopiot tai muu kirjallinen selvitys tutkimuksen tuloksista.</p> <p>Tämän luvan myöntämiseen liittyvät tutkimuslupahakemusasiakirjat on</p>

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI

Kallio Eija, 04.03.2025 15:17

Päijät-Hämeen hyvinvointialue, Keskussairaalankatu 7, 15850 Lahti
Vaihe (03) 819 11 – kirjaamo@pajiahta.fi - Y-tunnus 3221309-4

Perhe- ja sosiaalipalvelut/Lapsiperhepalvelut
Tulosaluejohtaja

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS04.03.2025/34 §

tallennettu asianhallintajärjestelmä Twebiin.

Lisätietojen antaja Tulosyksikköpäällikkö Pinja Salmi, p. 050 398 7975

Toimivallan peruste Päijät-Hämeen hyvinvointialueen hallintosääntö
Nähtävänäoloaika 04.03.2025
Nähtävänäolopaikka Päijät-Hämeen hyvinvointialueen yleinen tietoverkko www.paijatha.fi
Muutoksenhaku Oikaisuvaatimus
Saaja Heli Kuusimäki
Tiedoksi Pinja Salmi, Anne Olenius
Liitteet

Allekirjoitus Eija Kallio
Tulosaluejohtaja